

Komparativna analiza mjera za ublažavanje dječjeg siromaštva

Raguž, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:318280>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Dora Raguž

**KOMPARATIVNA ANALIZA MJERA ZA
UBLAŽAVANJE DJEČJEG SIROMAŠTVA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET

STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

DIPLOMSKI STUDIJ SOCIJALNE POLITIKE

Dora Raguž

**KOMPARATIVNA ANALIZA MJERA ZA UBLAŽAVANJE DJEČJEG
SIROMAŠTVA**

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime mentora: prof. dr. sc. Zdenko Babić

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Cilj i metodologija istraživanja	2
3. Pojam siromaštva i siromaštvo djece	4
3.1. <i>Struktura i sociodemografska obilježja obitelji koje žive u siromaštvu</i>	5
3.2. <i>Kvaliteta života djece koja žive u siromaštvu</i>	7
4. Pokazatelji dječjeg siromaštva u Europskoj uniji	11
4.1. <i>Indikatori te statističko praćenje dječjeg siromaštva u Europskoj uniji</i>	12
4.2. <i>Strateški okvir za suzbijanje dječjeg siromaštva u Europskoj uniji</i>	14
5. Usporedba stanja dječjeg siromaštva u Republici Hrvatskoj i Češkoj Republici	17
5.1. <i>Strateški okvir suzbijanja dječjeg siromaštva u Republici Hrvatskoj</i>	19
5.2. <i>Strateški okvir suzbijanja dječjeg siromaštva u Češkoj Republici</i>	23
6. Ulaganje u djecu kao potencijalno rješenje dječjeg siromaštva	27
7. Preporuke razvoja mjera za suzbijanje dječjeg siromaštva u Republici Hrvatskoj	28
8. Zaključak	30
Popis slika	33
Literatura	33

Komparativna analiza mjera za ublažavanje dječjeg siromaštva

Sažetak: U ovom radu obrađena je tema dječjeg siromaštva kroz usporedbu strateških okvira i mjera koje su fokusirane na smanjenje siromaštva na razini Europske unije. Osim razine EU, pobliže je analiziran strateški okvir i mjere koje provode Češka Republika i Republika Hrvatska. Također je objašnjen koncept ulaganja u djecu kao isplative investicije koja vodi smanjenju siromaštva. Na kraju su predstavljene preporuke mjera koje bi potencijalno vodile smanjenju dječjeg siromaštva u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: dječje siromaštvo, strateški okvir, Europska unija, Hrvatska, Češka Republika

Comparative analysis of measures to alleviate child poverty

Summary: This paper deals with the topic of child poverty through a comparison of strategic frameworks and measures focused on reducing poverty at the level of the European Union. In addition to the EU level, the strategic framework and measures implemented by the Czech Republic and the Republic of Croatia were analyzed in more detail. The concept of investing in children as a profitable investment leading to poverty reduction was also explained. At the end, recommendations for measures that would potentially lead to the reduction of child poverty in the Republic of Croatia were presented.

Key words: child poverty, strategic framework, European Union, Croatia, Czech Republic

Izjava o izvornosti rada

Ja, Dora Raguž pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Dora Raguž

Datum: 20.05.2024.

1. Uvod

Siromaštvo djece u fokusu je Europske unije već duži niz godina kao jedan od značajnih problema. Naglasak na dječje siromaštvo sastavni je dio nastojanja EU-a da borba protiv siromaštva bude tema na europskoj razini koja bi, iako u primarnoj nadležnosti zemalja članica, bila koordinirana unutar modela otvorene koordinacije te promoviranjem politika koje su usmjerene prema djeci. Politike smanjivanja dječjeg siromaštva osobito su promicane Lisabonskom agendom te Europom 2020 (Rubil, Stubbs i Zrinščak, 2018). Koliko je dječje siromaštvo važan problem govori podatak da svijetu ima 2,2 milijarde djece, a oko polovica od te brojke živi u siromaštvu (Global Issues, 2013; prema McKinney, 2014).

Dakle, milijarda djece diljem svijeta je višedimenzionalno siromašna, a to znači da nemaju pristup obrazovanju, zdravlju, sigurnom stanovanju, adekvatnoj prehrani, sanitarnim uvjetima ili čistoj vodi, od toga čak 356 milijuna djece živi u ekstremnom siromaštvu s manje od 1,90 dolara dnevno (UNICEF, 2022). Živjeti u siromaštvu u dječjoj dobi je drugačije nego u odrasloj s obzirom na to da su djeca osjetljivija na negativne učinke života u siromaštvu. Djeca imaju puno više specifičnih i neposrednih potreba na koje je potrebno trenutno odgovoriti kako bi mogli dobiti priliku za neometani razvoj. Naime, djeca koja žive u siromaštvu nisu izložena deprivaciji samo u sadašnjosti, već o njihovim mogućnostima za razvoj ovisi hoće li biti siromašni i u odrasloj dobi, odnosno hoće li doći do međugeneracijskog prijenosa siromaštva (Dragičević i Družić Ljubotina, 2022).

Podatci Državnog zavoda za statistiku za 2023. godinu pokazuju da u kategoriji kućanstava s uzdržavanom djecom najviše stope rizika od siromaštva prisutne su u kućanstvima koja čine jedan roditelj s uzdržavanom djecom, za koje je stopa rizika od siromaštva iznosila 24,4%, i u kućanstvima s dvije odrasle osobe s troje ili više djece, za koje je stopa rizika od siromaštva iznosila 20,5% (Državni zavod za statistiku, 2024).

U usporedbi s ostalim zemljama EU, Hrvatska se nalazi otprilike na sredini što se tiče stopa dječjeg siromaštva (18.6%). Prema podacima Eurostata u 2022. najviše stope dječjeg siromaštva imali su Rumunjska (41.5%), Španjolska (32.2%) i Bugarska (33.9%). S druge strane, najniže stope imali su Slovenija (10.3%), Danska (13.8%) i Češka (13.4%) (Eurostat, 2023). Ulaganja u djecu i obitelj konstantno su niža u

Hrvatskoj u usporedbi s ostatkom EU zemalja. Izdvajanja u zemljama EU u prosjeku iznose 2,3% BDP-a, dok u Hrvatskoj iznose 1,8% (Babić, 2020). Hrvatska se ubraja među zemlje članice u kojima novčana davanja za djecu i njihove obitelji nisu bila indeksirana, odnosno usklađivana s povećanim troškovima života i koje ne prepoznaju djecu kao nositelje prava (Ajduković, Dobrotić i Matančević, 2017).

Dakle, postoje znatne razlike u postotcima dječjeg siromaštva kada se uspoređuju različite države Europske unije. Postavlja se pitanje zašto je to tako i razlikuje li se pristup razvoju i provođenju mjera za smanjivanje dječjeg siromaštva koji države članice imaju. U sljedećim poglavljima bit će govora o europskom okviru borbe protiv dječjeg siromaštva kao i usporedbi mjera koje provodi Hrvatska u odnosu na Češku. Naime, Češka kontinuirano ima niske razine dječjeg siromaštva u usporedbi s ostalim zemljama Europske unije. Hrvatska iz primjera češke dobre prakse može usmjeriti vlastite mjere i aktivnosti usmjerene smanjivanju dječjeg siromaštva i povećanju kvalitete odrastanja djece koja se nalaze u rizičnim obiteljima.

2. Cilj i metodologija istraživanja

Republika Hrvatska članica je Europske unije isto kao i Češka Republika. Prema tome, obje države trebale bi slijediti slične pristupe u nošenju s problemom dječjeg siromaštva. No, kada se uzmu u obzir konkretni podatci koji pokazuju zastupljenost dječjeg siromaštva u obje države, uočava se da je u Češkoj znatno manji postotak djece ugrožen siromaštvom. Obje države donose vlastite strateške okvire borbe protiv dječjeg siromaštva na temelju preporuka Europske unije. Razlika je ta što svaka država ima slobodu u provedbi tih preporuka u odnosu na to kakvi društveni, kulturni i ekonomski uvjeti prevladavaju u zemlji. Drukčija primjena dovodi do već spomenutih razlika u postotcima. Što se tiče razvijenosti država i životnog standarda najbolji pokazatelj je BDP po stanovniku. Bruto domaći proizvod (BDP) po stanovniku ključni je pokazatelj ekonomske učinkovitosti i obično se koristi kao široka mjera prosječnog životnog standarda ili ekonomskog blagostanja; unatoč nekim prepoznatim nedostacima. Na primjer, prosječni BDP po stanovniku ne daje nikakvu indikaciju kako se BDP raspodjeljuje među građanima. Prosječni BDP po stanovniku može rasti na primjer, ali više ljudi može živjeti lošije ako se povećaju i dohodovne nejednakosti

(OECD, 2013). U 2024. godini BDP po stanovniku za Republiku Hrvatsku iznosi 22 970 USD\$, dok za Češku iznosi 29 800 USD\$ (IMF, 2024). Osim toga, važno je i istaknuti Ginijev koeficijent kao mjeru koja pokazuje životni standard. Ginijev koeficijent mjeri u kojoj mjeri distribucija dohotka unutar zemlje odstupa od savršeno jednake distribucije. Koeficijent 0 izražava potpunu jednakost gdje svi imaju isti prihod, dok koeficijent 100 izražava punu nejednakost gdje samo jedna osoba ima sav prihod (Eurostat, 2021). Prema Eurostatu, 2023. Ginijev koeficijent za Češku Republiku iznosio je 27,9, dok je za Republiku Hrvatsku iznosio 32,4.

Cilj je ovog istraživačkog rada usporediti mjere, odnosno programe i politike koje provode Hrvatska i Češka kako bi smanjile dječje siromaštvo. Također, cilj rada je donošenje zaključaka i prijedloga mjera koje bi Republika Hrvatska mogla potencijalno donijeti kako bi se poboljšala situacija na ovom području. Kriteriji komparacije su trenutno stanje zastupljenosti dječjeg siromaštva u svakoj od država kao i strateški okvir koji pojedina država ima u borbi protiv dječjeg siromaštva. Osim razine ove dvije države, u radu će biti i objašnjena situacija dječjeg siromaštva općenito na razini Europske unije. Istraženi su aspekti ovog problema na razini indikatora te statističkog praćenja, te je također naveden strateški okvir borbe protiv dječjeg siromaštva koji vrijedi u Europskoj uniji.

U istraživanju je korišten kvalitativni metodološki pristup, konkretno metoda analize sadržaja. Sveobuhvatni cilj kvalitativnih istraživanja je stjecanje razumijevanja određenih društvenih pojava. Analiza sadržaja jedna je od najčešće korištenih metodologija za proučavanje fenomena u kvalitativnom istraživanju (Renz, Carrington, Badger, 2018). Kod ove metode važno je naglasiti da se kroz induktivni, deduktivni ili abduktivni proces zaključci izvlače iz određenih premisa i uzoraka (Gheyle & Jacobs, 2017). Metoda se smatra visokoučinkovitom u društvenim istraživanjima jer je svestrana i može se primijeniti u kvalitativnim i kvantitativnim studijama. Analiza sadržaja izvorno je uvedena kao striktno kvantitativna metoda, bilježeći brojanje za mjerenje uočene učestalosti unaprijed identificiranih varijabli u istraživanju. Međutim, kako je naturalistička kvalitativna paradigma postala prevladavajuća u istraživanju društvenih znanosti i istraživači su se sve više zanimali za način na koji se ljudi ponašaju u prirodnim okruženjima, proces analize sadržaja prilagođen je zanimljivijem i smislenijem pristupu (Kleinheksel i sur., 2020).

3. Pojam siromaštva i siromaštvo djece

Siromaštvo je socijalna pojava koja postoji još od nastanka prvih civilizacija i traje sve do danas, usprkos značajnom društvenom razvoju i promjenama na različitim područjima, poput ekonomije, obrazovanja, znanosti, tehnologije, kulture, politike i prava (Dragičević i Družić Ljubotina, 2022). Siromaštvo je prije svega nedostatak potrebnih materijalnih sredstava za prihvatljiv životni standard, ali i višedimenzionalni fenomen koji u svojem određenju uključuje materijalne, socijalne, kulturne i psihološke aspekte života (Haveman, 2009; prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011). Višedimenzionalnost siromaštva očituje se u stanju koje obilježava dugotrajna i stalna uskraćenost resursa, sposobnosti, mogućnosti izbora, sigurnosti i moći koje su nužne za odgovarajući životni standard i ostvarenje prava kao što su građanska, ekonomska, politička, kulturna i socijalna prava (Bejaković, 2005; prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011). Dakle, siromaštvo je prilično kompleksan pojam.

Sve skupine u društvu mogu biti pogođene siromaštvom, ali skupina koju siromaštvo posebno pogađa su djeca. Djeca rijetko dobivaju drugu priliku za obrazovanje ili zdrav i normalan početak života. Djeca koja odrastaju u siromaštvu, vjerojatnije će imati lošije zdravlje, lošiji školski uspjeh te postati sljedeća generacija odraslih u riziku od nezaposlenosti i dugotrajnog siromaštva (Hrvatska mreža protiv siromaštva, 2016; prema Levak, 2019). Osim toga, siromaštvo i odrastanje u nepovoljnim ekonomskim okolnostima povezuje se i s narušenim mentalnim zdravljem djece (povećana anksioznost i depresivnost) (Gunnarsdottir i sur., 2015; prema Ajduković, Matančević i Rimac, 2017) te s eksternaliziranim problemima u ponašanju kao što je npr. agresivnost i kršenje društvenih normi (Solantaus, Leinonen i Punamaki, 2004; prema Ajduković, Matančević i Rimac, 2017).

Osim na individualnoj razini, negativni su učinci prisutni i na razini društva, ponajprije u vidu gubitka ekonomskog i ljudskog kapitala (de Boyser, 2012; prema Ajduković, Dobrotić i Matančević, 2017). Djeca se nalaze u ovisnom položaju u odnosu na svoje roditelje ili skrbnike te nisu u poziciji da mogu preuzeti na sebe odgovornost za izbore koji utječu na njihov životni standard ili razinu deprivacije. Za izlazak iz siromaštva ovisna su o javnoj politici koja bi im trebala omogućiti pristup društvenim resursima, kao što su obrazovanje i zdravstvena skrb (Dragičević i Družić Ljubotina, 2022).

Podatci za Republiku Hrvatsku pokazuju da je stopa teške materijale i socijalne deprivacije za djecu u 2022. godini u Hrvatskoj iznosila 3,5% (UNICEF, 2023). Osim objektivnih podataka koji pokazuju zastupljenost siromaštva djece, važan je i subjektivni osjećaj o siromaštvu koji djeca doživljavaju. U Hrvatskoj je taj osjećaj poprilično izražen. Naime, čak 42% djece u dobi od 8 godina su uvijek ili često zabrinuti oko financijske situacije u kojoj se njihove obitelji nalaze (Rees i sur., 2020). Republika Hrvatska na području dječjeg siromaštva ne radi dovoljno unatoč izrazito visokom riziku od izloženosti djece siromaštvu i socijalnoj isključenosti. Postojeći programi i mjere bili su do sada dominantno pasivnog karaktera (Stubbs i Zrinščak, 2014; prema Ajduković, Dobrotić i Matančević, 2017). Problem neaktivnosti države na području borbe protiv siromaštva vidljiv je kroz povećanje broja ljudi koji se nalaze u lošoj materijalnoj situaciji. Podatci Državnog zavoda za statistiku za 2023. godinu pokazuju da je u 2023. godini 19,3% osoba živjelo u riziku od siromaštva, što je povećanje od 1,3% u odnosu na 2022. godinu (Državni zavod za statistiku, 2024).

3.1. Struktura i sociodemografska obilježja obitelji koje žive u siromaštvu

Obitelji koje žive u siromaštvu variraju strukturom, dakle ne može se zaključiti da samo jedan tip obitelji prevladava među siromašnim obiteljima. Unatoč tome, određene strukture obitelji podložnije su životu u siromaštvu. Obitelji u Hrvatskoj koje imaju veću vjerojatnost da će biti siromašne, su obitelji s djecom predškolske dobi. Rizik od siromaštva obitelji predškolske djece raste ako u kućanstvu živi veći broj predškolske ili općenito maloljetne djece. Posebno je to slučaj ako roditelji imaju troje ili više djece predškolske djece istovremeno (Šućur i sur., 2015).

Podaci Državnog zavoda za statistiku (2024) pokazuju da je u 2023. godini čak 24,4% jednoroditeljskih obitelji bilo u riziku od siromaštva. Naime, jednoroditeljske obitelji su posebno ranjiva kategorija obitelji u kojoj odrastaju djeca s vrlo visokim rizikom od siromaštva. Nakon njih slijede obitelji s dvije odrasle osobe i troje i više uzdržavane djece kod kojih je stopa rizika od siromaštva u 2023. godini iznosila 20,5%. Najniža stopa siromaštva bila je u obiteljima u kojima žive dvije odrasle osobe s jednim uzdržavanim djetetom i iznosila je 12,8%. Šućur i sur. (2015) ističu da djeca koja žive s jednim roditeljem imaju 31% veći rizik od relativnog siromaštva nego djeca koja

živa s oba roditelja. Različita istraživanja potvrđuju iznimno težak položaj jednoroditeljskih obitelji u Hrvatskoj. Jedno od njih je i istraživanje Raboteg-Šarić, Pećnik i Josipović (2003.) koje je pokazalo da jednoroditeljske obitelji žive u značajno lošim materijalnim uvjetima, jedva „krapaju kraj s krajem” te često imaju poteškoće s plaćanjem računa. Ne mogu priuštiti odlazak na ljetovanje jednom godišnje, bolju odjeću za djecu niti džeparac. Istraživanje Šućur i sur. (2015) potvrđuje također ove podatke i donosi neke nove probleme s kojima se samohrane majke susreću. To je prije svega jasna materijalna deprivacija i frustracija što svojem djetetu ne mogu priuštiti sve ono što mu treba i što većina njegovih vršnjaka ima. Iz izjava ispitanica vidljiv je osjećaj usamljenosti, nedostatka društvene podrške i stigmatizacije. Samohrane majke sudionice istraživanja iskazivale su snažan osjećaj nepravde i diskriminacije, kako njih samih, tako i njihove djece.

Prema već spomenutim podacima Državnog zavoda za statistiku (2024) obitelji s troje i više djece slijede odmah nakon jednoroditeljskih obitelji prema riziku od siromaštva. Istraživanje Pavlović (2013) pokazalo je da se roditelji iz višečlanih obitelji najviše susreću s materijalom deprivacijom, nezaposlenošću i predrasudama okoline. Istraživanje Šućur i sur. (2015) također navodi neke dodatne poteškoće s kojima se višečlane obitelji susreću. Roditelji navode loše stambene uvjete, potrebu za pomoći u sufinanciranju režija, veću usmjerenost na potrebe školske nego predškolske djece, problem plaćanja različitih davanja za školsku djecu, problem plaćanja lijekova koje ne pokriva zdravstveno osiguranje, poteškoće i potrebe u osiguranju hrane i odjeće, nemogućnost zadovoljavanja nekih specifičnih potreba djece (igračke, slikovnice, slatkiši, rođendani i dr.) te dostupnost usluga. Djeca predškolske dobi su u takvim obiteljima posebno zakinuća. Roditelji su prisiljeni „birati“ u koju djecu će više ulagati i oni se često odlučuju za djecu koja već idu u školu. Na njih troše više novca jer im kupuju odjeću, obuću i školske potrepštine i zbog toga onda nemaju sredstava za mlađu djecu. Mlađa djeca u tim slučajevima nasljeđuju odjeću i obuću od starije djece.

Istraživanja koja su se bavila dječjim siromaštvom u Republici Hrvatskoj često spominju razlike u uvjetima u kojima žive siromašne obitelji ovisno o tome žive li u urbanom ili ruralnom naselju. Ruralna naselja podrazumijevaju stanovanje u manjim sredinama, odnosno na selu. Život siromašnih obitelji na selu ima svojih prednosti i mana. Roditelji djece koji žive na selu u manjoj mjeri ističu problem gladovanja od

roditelja koji stanuju u urbanim naseljima. Naime oni kao strategiju preživljavanja koriste vlastitu proizvodnju hrane. Dakle, ova strategija dostupna je uglavnom u ruralnim naseljima gdje obitelji imaju potrebnu zemlju i/ili gospodarske zgrade, dok je u urbaniziranim naseljima ova strategija gotovo nemoguća (Rubil, Stubbs i Zrinščak, 2018). Još jedna prednost života u manjem mjestu je iskazana kroz svjedočenje roditelja o solidarnosti ljudi u zajednici, susjeda i prijatelja. Ljudi iz zajednice pomažu siromašnim obiteljima tako da posude novac kada im je potrebno ili ponude prijevoz ako je potrebno odvesti dijete liječniku (Šućur i sur., 2015). Problemi s kojima se obitelji na selu susreću su prije svega nedostupnost određenih usluga za djecu kao što su usluge rane intervencije, primarna zdravstvena zaštita, usluge predškolskog odgoja, izbor srednjoškolskog obrazovnog programa i dr. (UNICEF, 2022). Problem nedostupnosti vrtića potvrđuje i istraživanje Rubil, Stubbs i Zrinščak, (2018). Iz tog istraživanja vidljivo je da je pohađanje vrtića povezano s veličinom naselja u kojemu obitelj stanuje. Za kućanstva iz manjih naselja je manje vjerojatno da su im u vrtić išla sva djeca (manja: 22,9 posto; veća: 41,4 posto), što ukazuje na problem fizičke dostupnosti vrtića u manjim, po obilježjima pretežno ruralnim naseljima. Još jedan od problema u ruralnim naseljima je veći rizik od dugotrajnog siromaštva. Dugotrajno siromaštvo povezano je s nižom razinom obrazovanja, a samim time i niže postignutim kvalifikacijama. To ih čini nekonkurentnima na tržištu rada, što uzrokuje njihovu visoku stopu nezaposlenosti ili eventualnu zaposlenost u poljoprivrednom sektoru (Šućur i sur, 2015). Siromašne obitelji u urbanim naseljima u boljem su položaju što se tiče dostupnosti različitih socijalnih usluga, ali s druge strane ono s čime se one suočavaju je nesigurnost vezana uz stambeni prostor. Siromašne obitelji u većim gradovima često stanuju u bespravno useljenim stanovima, prostorima koji su građevinski neadekvatni i loše opremljeni. Poteškoće predstavlja konstantna nesigurnost i visoka razina stresa povezana s neizvjesnošću gdje će djeca i obitelj živjeti sutra. Još jedan problem predstavljaju i najamnine koje plaćaju za podstanarstvo i koje su često visoke u odnosu na njihova primanja (Šućur i sur, 2015).

3.2. Kvaliteta života djece koja žive u siromaštvu

Republika Hrvatska prema prethodno navedenim podacima ima popriličan postotak djece koja žive i odrastaju u siromaštvu. Siromaštvo ostavlja posljedice na sve ljude, a posebno na djecu. Odrastanje u siromaštvu ugrožava kvalitetu života djece. Prvo i

osnovno što je ugroženo kod djece koja odrastaju u siromaštvu je prehrana. Iz istraživanja Kletečki Radović, Vejmelka i Družić Ljubotina (2017) vidljivo je da su djeca u siromašnim obiteljima više puta doživjela rizik gladi. Neki od njih navode da su ponekad bili prisiljeni odricati se obroka tijekom dana, odnosno u vrijeme kada su u školi te često koriste racionalizaciju i ističu da im obrok u školi nije toliko potreban. Također, nemogućnost kupovanja užine u školi rješavaju na način da nose hranu od kuće. Posebno se ističu podaci za djecu romske pripadnosti koji pokazuju se da 22% roditelja romske nacionalne manjine korisnika socijalne pomoći i 10% roditelja koji su povremeni korisnici novčane pomoći nisu u mogućnosti osigurati svojoj djeci tri obroka dnevno (Šućur i sur., 2015.). Isto istraživanje (Šućur i sur., 2015.) navodi da osiguravanje prehrane, odnosno tri obroka dnevno, predstavlja teškoću i za 10% roditelji koji su povremeni korisnici jednokratne novčane pomoći iz sustava socijalne skrbi. U skladu s ovim istraživanjem su i rezultati UNICEF-ove analize (2022). Naime, s najvećim preprekama u pristupu kvalitetnoj prehrani u Hrvatskoj suočavaju se djeca u riziku od siromaštva i to 126.000 djece u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, odnosno 18,4% ukupne populacije mlađe od 18 godina (Eurostat, 2021; prema UNICEF, 2022); 13.977 djece korisnika ZMN-a (MRMSOSP, 2021; prema UNICEF, 2022). Neke od glavnih prepreka koje UNICEF ističe su nemogućnost roditelja da priušte djeci redovite nutritivno primjerene obroke, nepostojanje programa pomoći u prehrani izvan osnovnoškolskog odgojno-obrazovnog sustava i u srednjim školama kao i nepriuštivost školskih obroka, odnosno nemogućnost roditelja da sudjeluju u cijeni školskog obroka. Pomak prema rješavanju ovog problema učinjen je 2022. godine kada je donesena odluka na nacionalnoj razini da će djeca u osnovnim školama imati pravo na besplatan obrok. Odluka je rezultat inicijative „Pravo svakog djeteta na školski obrok“ koju su pokrenule profesorice Pravnog fakulteta, Studijskog centra socijalnog rada, Olja Družić Ljubotina, Marijana Kletečki Radović, Antonija Petričušić i Ivana Dobrotić (službena stranica Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2022).

Sljedeće što je ugroženo kada djeca odrastaju u siromaštvu je obrazovanje. Istraživanja koja ispituju stavove roditelja iz siromašnih obitelji u većini slučajeva ističu da roditelji shvaćaju važnost obrazovanja njihove djece i da se trude zadovoljiti tu potrebu svoje djece iako to nije uvijek lako. Roditelji smatraju da im djeca prije svega trebaju biti dovoljno nahranjena, odjevena, zdrava i opskrbljena potrepštinama potrebnima za

obrazovanje (Rubil, Stubbs i Zrinščak, 2018). Prvi stupanj obrazovanja koja bi djeca trebala pohađati, iako još uvijek nije obvezno u Republici Hrvatskoj, je vrtić. Uključenost u predškolski odgoj i obrazovanje ključno je za daljnji obrazovni uspjeh djece, osobito djece koja žive u uvjetima siromaštva i roditelji su im bez naobrazbe ili nisko obrazovani (Šućur i sur., 2015). U istraživanju Rubil, Stubbs i Zrinščak (2018) siromašni roditelji navode da razlog zbog kojeg im djeca nisu išla u vrtić je često nedostatak financijskih sredstava što potvrđuje činjenica da je za siromašnija kućanstva manje vjerojatno da su sva djeca išla u vrtić (siromašnija: 29,8 posto; manje siromašna: 35,9 posto). UNICEF (2022) ističe da djeca u riziku od siromaštva imaju otežan pristup vrtićima zbog lokalno definiranih kriterija upisa koji često djecu u riziku od siromaštva ne vide kao prioritetnu skupinu i zbog nepriuštivost vrtića. Vrtići iziskuju visoke razine roditeljskog sudjelovanja u cijeni programa i u velikom broju sredina nisu skupina kojoj se osiguravaju uvećane subvencije. Istraživanje Šućur i sur. (2015). navodi da ukupno 76% djece korisnika stalne socijalne pomoći ne pohađa vrtić. Iako je u pravilu osnovnoškolsko obrazovanje u Republici Hrvatskoj obvezno i besplatno, roditelji i dalje imaju određene financijske obveze koje moraju podmiriti u vezi školovanja djece. Djeca i mladi iz siromašnih obitelji posebno izdvajaju ugroženost potreba vezanih uz školovanje i navode da imaju nepovoljne uvjete za obrazovanje. Roditelji najviše poteškoća imaju s podmirivanjem troškova školskih udžbenika i pribora (Kletečki Radović, Vejmelka i Družić Ljubotina, 2017). To potvrđuje i istraživanje Rubil, Stubbs i Zrinščak (2018) u kojemu je svako drugo dijete ispitanik kao prepreku obrazovanju istaknulo novac. Treba imati na umu da su to djeca iz obitelji korisnika zajamčene minimalne naknade, dakle iznimno siromašna djeca. Osim samog pribora i knjiga za školu, problem roditeljima stvara i podmirivanje troškova aktivnosti koje nisu direktno vezane uz nastavu, ali podrazumijevaju se u školi. Neki od takvih izvannastavnih sadržaja su izleti, kazališta i maturalna putovanja (Šućur, 2014; prema Kletečki Radović, Vejmelka i Družić Ljubotina, 2017). Osim izvannastavnih djeca i mladi koje žive u siromaštvu zakinuti su i za izvanškolske aktivnosti i to prvenstveno sportske i kreativne aktivnosti (Kletečki Radović, Vejmelka i Družić Ljubotina, 2017). UNICEF-ova analiza (2022) potvrđuje ove podatke. Naime, podatci Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (UNICEF, 2022) pokazuju da 13.977 djece odrasta u obiteljima korisnicima zajamčene

minimalne naknade koje im nisu u mogućnosti podmiriti troškove produženog boravka u školi kao i „skrivena“ troškove vezane uz obrazovanje (oprema za tjelesni odgoj, novac za školske izlete i naturalna putovanja, posjete kulturno-umjetničkim institucijama, školski prijevoz, računala i Internet itd.). Zanimljivo je istaknuti da unatoč lošoj financijskoj situaciji roditelji koji imaju više djece pokazuju trend ulaganja u školovanje jednog djeteta u obitelji. Mladi iz obitelji s više djece navode kako roditelji ulažu u obrazovanje i stjecanje visokog obrazovanja samo jednog djeteta u obitelji i to najčešće onog najmlađeg. Ističu činjenicu da je ulaganje u obrazovanje olakšano s obzirom na to da su starija braća i sestre završili strukovna obrazovanja, te se zaposlili i tako preuzeli odgovornost za vlastito uzdržavanje. Tako su direktno olakšali obrazovanje najmlađeg djeteta. Takvi roditelji imaju visoka obrazovna očekivanja da će barem jedno dijete steći visoko obrazovanje (Družić Ljubotina, Sabolić i Kletečki Radović, 2017).

Jedna od odrednica kvalitete života djece su i uvjeti stanovanja u kojima odrastaju. Djeca iz siromašnih obitelji nerijetko odrastaju u neadekvatnim stambenim uvjetima. Život u prenapučenom stambenom prostoru narušava odnose u obitelji te uzrokuje depresiju, stres i anksioznost (EC, 2020; prema UNICEF, 2022). Prema podacima iz istraživanja Šućur i sur. (2015), u prosječno najmanjim stambenim jedinicama žive romske obitelji primatelja socijalne pomoći, s prosječnom veličinom stambene jedinice od 50 m². Nakon njih slijede obitelji korisnika socijalne pomoći s djetetom s teškoćama u razvoju i ostale obitelji korisnika socijalne pomoći, koje su vrlo blizu s oko 65 m² prosječne veličine stambene jedinice. Prenapučeni i premaleni stanovi u mnogim se istraživanjima navode kao značajan problem s negativnim implikacijama na dječju dobrobit. Prenapučeno stanovanje, osim što može negativno utjecati na zdravlje djece, zbog neimanja mirnog kuta za učenje odražava se negativno na kognitivni razvoj i obrazovni uspjeh te na lošiju komunikaciju roditelja i djece kao i na sam njihov odnos (Evans i sur., 1998; prema Šućur i sur., 2015). Neprimjereni stambeni uvjeti, loša kvaliteta stambenog prostora, neadekvatna toplinska izolacija, vlaga, plijesan, sve su to faktori koji mogu uzrokovati veću stopu poboljšavanja kod djece koja žive u takvim stambenim prostorima (Šućur i sur., 2015). Djeca i mladi iz siromašnih obitelji ističu kako njihove obitelji nemaju osnovne infrastrukturne uvjete za život, poput kanalizacije i tekuće vode te kako je prioritet u materijalnim davanjima

podmiriti egzistencijalne potrebe (hrana, voda i stanovanje) (Kletečki Radović, Vejmelka, Družić Ljubotina, 2017). Dakle, i sama djeca i mladi pokazuju itekako svijest o tome da je stanovanje iznimno važno i da su svjesni nedostataka stambenih uvjeta u kojima žive. Kao i djeca, i roditelji iz siromašnih obitelji ističu slične probleme sa stanovanjem. Dosta njih ističe kao problem to što im kućanstvo nije spojeno na vodovod i što svaki dan moraju nositi vodu u kuću čak i u zimskim mjesecima (Družić Ljubotina, Sabolić, Kletečki Radović, 2017). Siromašne obitelji suočavaju se i s problemom podmirivanja troškova režija. Najčešći problem koji ih muči je podmirenje računa za struju, koja im često biva isključena. Podmirenje troškova ogrjeva je također prepreka s kojom se susreću. Stvarne potrebe za ogrjevom u velikoj mjeri nadmašuju iznose pomoći za ogrjev (Rubil, Stubbs, Zrinščak, 2018). Iz istraživanja Šućur i sur. (2015) vidljivo je da među ispitanicima jednoj petini kućanstava korisnika socijalne pomoći s predškolskom djecom bile su isključene neke od komunalnih usluga (plin, struja, telefon...) u posljednjih godinu dana zbog nemogućnosti plaćanja računa. Ističe se podatak da su kućanstva koja su kasnila s plaćanjem financijskih obveza ili su smanjila potrošnju određenih komunalnih usluga najbrojnija među korisnicima jednokratne naknade. U Republici Hrvatskoj nedostaje integrirani pristup stambenoj politici kao i bilo kakav nacionalni program stanovanja za ranjive skupine kao što su siromašne obitelji. Podstanarski status stanovanja u kojemu se nalaze mnoge jednoroditeljske obitelji i obitelji s troje i više djece izrazito je nesiguran način života (UNICEF, 2022). Negativan utjecaj podstanarskog statusa na dječju dobrobit u Republici Hrvatskoj proizlazi iz toga što je tržište najamnih stanova slabije razvijeno te su podstanarske obitelji puno izloženije pravnoj nesigurnosti za razliku od razvijenijih zemalja gdje je taj problem manje zastupljen te su i veći troškovi stanovanja podstanarskih obitelji mjerenih udjelom u kućnom proračunu (Šućur i sur., 2015).

4. Pokazatelji dječjeg siromaštva u Europskoj uniji

U EU je između 2021. i 2022. udio djece u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti porastao s 24,4 % na 24,7 %. U 2022. djeca (mlađa od 18 godina) u EU bila su izložena većem riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u usporedbi s osobama u dobi od 18 i više godina (Eurostat, 2023). Kada je riječ o mjerenju dječjeg

siromaštva u EU, osim standardnih indikatora za mjerenje siromaštva, koriste se i posebni indikatori usmjereni dječjim potrebama. Kućanstvo se smatra pogođenim dječjim siromaštvom ako ne može osigurati za barem jedno dijete: 1. novu (ne rabljenu) odjeću, 2. dva para cipela koje dobro pristaju, uključujući par cipela za sve vremenske prilike, 3. svježe voće i povrće dnevno, 4. jedan obrok s mesom, piletinom, ribom ili vegetarijanskim ekvivalentom dnevno, 5. knjige kod kuće primjerene dobi djece, 6. oprema za slobodno vrijeme na otvorenom, 7. igre u zatvorenom, 8. prikladno mjesto za izradu domaće zadaće, 9. redovite aktivnosti u slobodno vrijeme (sport, organizacije mladih, itd.), 10. proslave u posebnim prilikama, 11. pozvati prijatelje na igru i jelo s vremena na vrijeme, 12. sudjelovati u školskim izletima i školskim događanjima koja koštaju, 13. tjedan godišnjeg odmora daleko od kuće (Eurostat, 2012).

4.1. Indikatori te statističko praćenje dječjeg siromaštva u Europskoj uniji

Svake se godine, na razini EU, provodi istraživanje SILC („Statistic on Income and Living Conditions“) koje ima za cilj prikupljanje pravovremenih i usporedivih prosječnih i longitudinalnih podataka o dohotku, siromaštvu, socijalnoj isključenosti i životnim uvjetima (Eurostat, 2023.). Kao osnovni pokazatelj u navedenom SILC istraživanju koristi se stopa rizika od siromaštva koja nam daje uvid u to koliki postotak osoba ima dohodak koji je ispod praga rizika od siromaštva, a koji je postavljen na 60% od medijana raspoloživog dohotka svih osoba u društvu (Eurostat, 2023.). Riječ je o mjerenju relativnog siromaštva (za apsolutno siromaštvo ne postoje komparabilni podatci na razinu EU-a). Oko 90% prikupljenih podataka sastoji se od godišnjih varijabli. Ostatak su ili moduli koji se prikupljaju svake tri ili šest godina ili moduli koji se provode ad hoc kako bi se odgovorilo na potrebe politike. Podatke o pojedincima i kućanstvima Eurostatu šalju zemlje sudionice poštujući zakonske rokove i dogovorene smjernice i procedure (Eurostat, 2023).

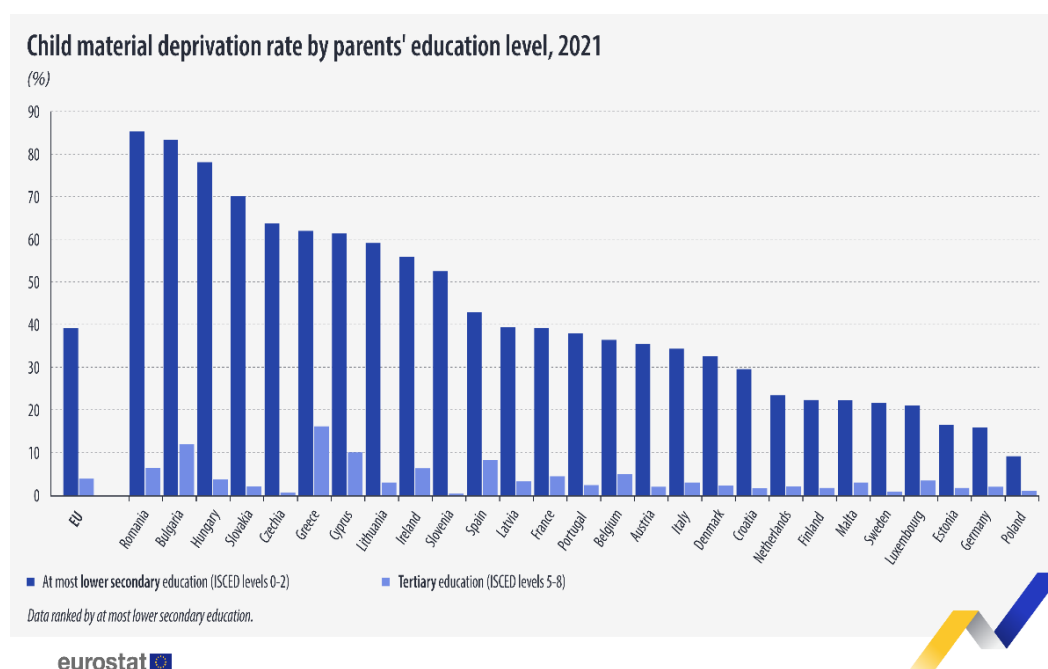
Podaci za 2022. godinu pokazuju da je 21,6 % stanovništva EU — ili oko 95,3 milijuna ljudi — bilo u opasnosti od siromaštva ili socijalne isključenosti. Rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti bio je veći za žene, mlade odrasle osobe, osobe s niskom razinom obrazovanja, a posebno za nezaposlene osobe. Više od jedne petine

stanovništva EU koje živi u kućanstvima s uzdržavanom djecom bilo je izloženo riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u 2022., a rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti bio je nešto niži među kućanstvima bez uzdržavane djece. Za osobe koje žive u kućanstvima s uzdržavanom djecom, stopa se kretala od najviše 36,0 % u Rumunjskoj, 30,7 % u Bugarskoj i 29,2 % u Španjolskoj do 11,7 % u Danskoj, 11,3 % u Češkoj i 8,9 % u Sloveniji (Eurostat, 2023).

Bitan indikator siromaštva obitelji s djecom je obrazovanost roditelja. 2022. godine 61,9 % djece koja žive u istom kućanstvu sa svojim roditeljima čija je najviša stečena razina obrazovanja bila sekundarno obrazovanje, bilo je u opasnosti od siromaštva ili socijalne isključenosti. S druge strane, udio djece u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti koja žive u istom kućanstvu s roditeljima, a čija je najviša razina stečenog obrazovanja pripada tercijarnom obrazovanju, bio je 10,2 % (Eurostat 2023). U narednom grafikonu (slika 4.1.) vidljivo je koliki utjecaj ima obrazovni status roditelja na pojavu siromaštva kod njihove djece. Najveća stopa rizika siromaštva za djecu vidljiva je u situacijama kada roditelji imaju završenu samo osnovnu školu dok je stopa rizika siromaštva za djecu čiji su roditelji visokoobrazovani puno manja.

Slika 4.1.

Stopa rizika siromaštva djece ovisno o obrazovnim postignućima roditelja, 2021.

Izvor: Eurostat, 2023.

Kada je riječ o strukturi obitelji, u najvećem riziku su jednoroditeljske obitelji. Gotovo polovica (48 %) samohranih majki i trećina (32 %) samohranih očeva su u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti. Žene su osobito pogođene jer čine gotovo 85 % svih jednoroditeljskih obitelji u EU. Uz jednoroditeljske obitelji, posebno su ranjive i obitelji s troje i više uzdržavane djece. Njih 31,1 % izloženo je istom riziku (Eurostat, 2023).

4.2. Strateški okvir za suzbijanje dječjeg siromaštva u Europskoj uniji

Dječje siromaštvo je već godinama jedan od ključnih socijalnih problema s kojima se susreću države članice. Europska komisija je još 2004. godine u izvješću o socijalnoj uključenosti naglasila da "materijalna uskraćenost među djecom mora biti predmet ozbiljne zabrinutosti" i pozvala države članice da se "usredotoče na uklanjanje siromaštva i socijalne isključenosti među djecom" kao jedan od šest ključnih prioriteta (EC 2004; prema Hallaert, Vassileva & Chen, 2023). Od tada je siromaštvo djece ostalo visoko na europskom političkom dnevnom redu. Naime, 2013. godine, u Preporuci „Ulaganje u djecu: suzbijanje kruga deprivacije” (EK 2013; prema Hallaert, Vassileva & Chen, 2023), Europska Komisija je preporučila rješavanje problema siromaštva i socijalne isključenosti djece kroz višedimenzionalne strategije. Integrirani pristup kombinira pristup primjerenim resursima i pristup financijski dostupnim kvalitetnim uslugama te promovira sudjelovanje djeteta (Davies, 2013; prema Rubil, Stubbs i Zrinščak, 2018).

Siromaštvo i dobrobit djece bitno je pitanje u kontekstu socijalne politike EU. Na razini EU postoje dva vida djelovanja i suradnje na području siromaštva djece – promicanje dobrobiti djece (eng. child mainstreaming) i Otvorena metoda koordinacije (Open Method of Coordination - OMC). Promicanje dobrobiti djece novi je pristup stvaranja javnih politika koji podrazumijeva kako briga za dobrobit djece mora postati sastavnim dijelom svih područja javnih politika te cjelokupnog procesa njihova stvaranja, odnosno ovaj pristup zagovara da se i prilikom formuliranja te donošenja, tako i prilikom implementacije te evaluacije socijalnih politika, treba sagledavati njihov učinak na dobrobit djece, a koji se prvi put počinje izričito zagovara

od 2005. godine za vrijeme luksemburškog predsjedanja EU (Atkinson i sur., 2005; prema Ajduković, Dobrotić i Matančević, 2017). Otvorena metoda koordinacije koju su potpisale sve zemlje članice, kreira opće ciljeve i pokazatelje te olakšava ravnomjerno upoznavanje s problematikom dječjih prava, kako bi došlo do zbližavanja pri oblikovanju i provedbi socijalne politike. Ovaj proces stavio je siromaštvo djeteta na politički dnevni red, naglašavajući potrebu borbe protiv siromaštva djeteta (Hainsworth, 2009). Otvorena metoda koordinacije potaknula je stvaranje okvira za aktivnije djelovanje brojnih aktera, pri čemu se specifičan fokus stavlja i na jačanje postojećih analitičkih alata, odnosno postojećih socijalnih indikatora, kojima bi se mjerila i dobrobit djece (razvijanje liste indikatora koji bi bili usmjereni i na djecu) (The Social Protection Committee, 2012; prema Ajduković, Dobrotić i Matančević, 2017).

Nadležnost nad provođenjem politika suzbijanja siromaštva leži u pravilu na državama članicama, te EU ima komplementarnu nadležnost (Ajduković, Dobrotić i Matančević 2017). Prema tome, EU može podržavati, koordinirati i dopunjavati djelovanje država članica, no države članice same odlučuju o načinu borbe protiv dječjeg siromaštva. Dakle, borba protiv siromaštva djece u EU prvenstveno je odgovornost država članica. Ipak, na europskoj razini, postoji široki konsenzus da je potrebna akcija kako bi se djeca izvukla iz siromaštva i promicalo dječje blagostanje. Europski Parlament je usvojio niz rezolucija koje se bave siromaštvom djece, uključujući one o promicanju socijalnog uključivanja i borbe protiv siromaštva. U svojoj Rezolucija od 24. studenog 2015. o smanjenju nejednakosti s posebnim naglaskom na siromaštvo djece, Parlament preporučuje da se države članice stvarno obvežu na razvoj politika za borbu protiv siromaštva djece. Politike bi se trebale usredotočiti na ispravljanje čimbenika dječjeg siromaštva, povećanje učinkovitosti, količine i opsega socijalne podrške usmjerene posebno na djecu (Europski Parlament, 2022).

Rezolucijom iz 2017. godine, Europski parlament pozvao je na uspostavu Europskog stupa socijalnih prava kako bi se ojačala socijalna prava, kratkoročno i srednjoročno pozitivno utjecalo na živote ljudi te poduprla izgradnja Europe u 21. stoljeću. Tom prigodom su se čelnici 27 država članica složili da je rješavanje ekonomske i socijalne nesigurnosti prioritet te su pozvali na stvaranje svijetle ekonomske budućnosti za sve, zaštitu našeg načina života i osiguravanje boljih mogućnosti za mlade (Bežovan i

Baturina, 2019). Europski stup socijalnih prava građanima EU-a trebao bi zajamčiti dostojanstven život i ostvarivanje težnji ublažavanjem raznih socijalnih rizika koji se javljaju tijekom njihova života i osnaživanjem ljudi kako bi mogli potpuno sudjelovati u društvu i prilagoditi se čestim tehnološkim i gospodarskim promjenama (Europski parlament, 2017). Konačni cilj Europskog stupa socijalnih prava je da vodi učinkovitijem zapošljavanju te socijalnim ishodima koji bi odgovorili na postojeće i buduće izazove koji su usmjereni na ispunjavanje osnovnih ljudskih potreba te osiguravanje boljeg ostvarivanja i provođenja socijalnih prava (Bežovan i Baturina, 2019). Uspostava Europskog stupa socijalnih prava zajednička je politička obveza i odgovornost država članica. Europski stup socijalnih prava trebao bi se provesti na razini Unije i na razini država članica u okviru njihovih nadležnosti, uz obavezno uzimanje u obzir različitih socioekonomskih uvjeta i raznolikosti ovisno o državi članici, uključujući ulogu socijalnih partnera, i uz poštivanje načela supsidijarnosti i proporcionalnosti (Vijeće Europske unije, 2017). Sastoji se od tri poglavlja; Jednake mogućnosti i pristup tržištu rada, Pravedni radni uvjeti te Socijalna zaštita i uključenost (Vijeće Europske unije, 2017). Unutar poglavlja Socijalna zaštita i uključenosti nalazi se načelo skrbi o djeci i potpora djeci koje naglašava da djeca imaju pravo na zaštitu od siromaštva. Unutar tog načela također se naglašava da djeca imaju pravo na priličivo predškolsko obrazovanje i na kvalitetnu skrb, kao i da djeca iz ugroženih sredina imaju pravo na posebne mjere koje će rezultirati jednakim životnim mogućnostima (Bežovan i Baturina, 2019).

Kako bi se doprinijelo provedbi ovog instrumenta, Europska komisija je 2021. donijela Akcijski plan za provedbu europskog stupa socijalnih prava. U Akcijskom planu navodi se niz mjera koje će Komisija poduzeti u ovom mandatu, a koje se temelje na mnogim mjerama već poduzetima od proglašenja europskog stupa socijalnih prava. U njemu se utvrđuju i tri cilja na razini EU koja treba ostvariti do 2030., a koja će pomoći u usmjeravanju nacionalnih politika i reformi (Europska komisija, 2021). Ciljevi koje Komisija predlaže su: 1. najmanje 78 % stanovništva u dobi od 20 do 64 godine trebalo bi biti zaposleno do 2030., 2. svake bi godine najmanje 60 % svih odraslih trebalo sudjelovati u osposobljavanju, 3. broj osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti trebalo bi smanjiti za najmanje 15 milijuna do 2030. (Europska komisija, 2021). Od 15 milijuna osoba koje treba izbaviti od siromaštva ili socijalne

isključenosti, najmanje pet milijuna bi trebala biti djeca. Cilj je pružanje novih mogućnosti djeci, kao i prekidanje međugeneracijskog ciklusa siromaštva i sprječavanje da ta djeca postanu odrasle osobe izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti te tako stvoriti dugoročne systemske učinke (Europska komisija, 2021). Komisija je u prvom tromjesečju 2021. predložila strategiju EU o pravima djeteta i preporuku Vijeća o uspostavi europskog jamstva za djecu kako bi zajamčila da djeca izložena riziku od siromaštva i socijalne isključenosti imaju učinkovit pristup ključnim uslugama kao što su zdravstvena zaštita i obrazovanje (Europska komisija, 2021).

Najnovija inicijativa je usvajanje „Europskog jamstva za djecu“ od strane Europskog vijeća, tijekom pandemije COVID-19, čiji je cilj „spriječiti i boriti se protiv socijalne isključenosti jamčenjem učinkovitog pristupa djeci u potrebi setu ključnih usluga“ (UNICEF 2021; prema Hallaert, Vassileva & Chen, 2023). Inicijativa je pokrenuta s ciljem da najranjivija djeca u Europskoj uniji imaju pristup zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju, uslugama skrbi za djecu, adekvatnim uvjetima stanovanja i kvalitetnoj prehrani. Konačni cilj je osigurati progresivnu realizaciju dječjih prava u Europi (UNICEF, 2023). Europska komisija osmislila je trofaznu pripremnu akciju za analizu izvedivosti, financiranja i provedbe takve sheme u EU. Države članice imale su dužnost osmisliti akcijske planove primjene jamstva za djecu. Akcijski planovi trebali bi obuhvatiti razdoblje do 2030. i uzeti u obzir nacionalne, regionalne i lokalne okolnosti kao i postojeće političke akcije i mjere za potporu djeci u potrebi. Osim toga, države članice se pozivaju da svake dvije godine izvješćuju o napretku postignutom u provedbi dječjeg jamstva. Prva izvješća trebala bi biti dostavljena u proljeće 2024 (Europska komisija, 2023).

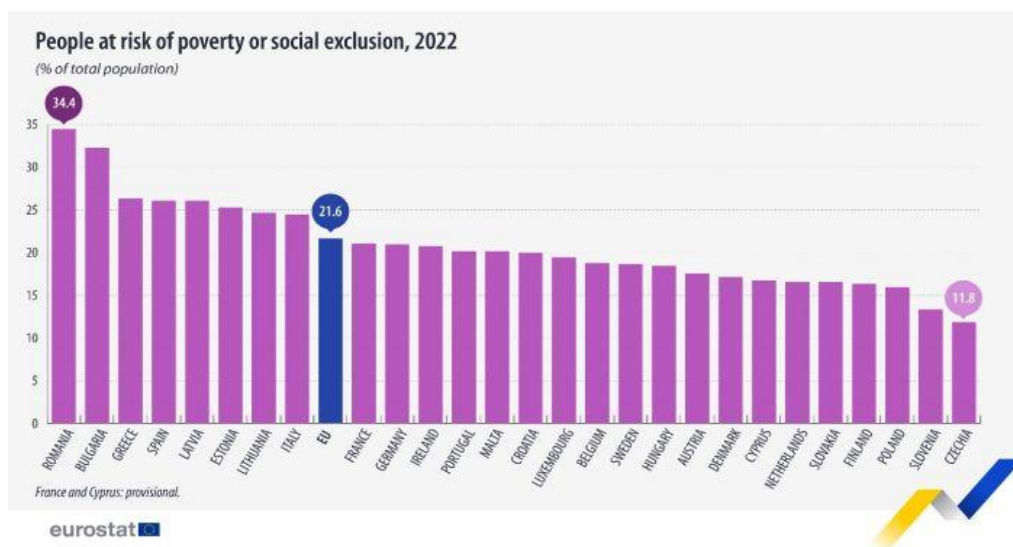
5. Usporedba stanja dječjeg siromaštva u Republici Hrvatskoj i Češkoj Republici

Stopa rizika siromaštva i socijalne isključenosti za 2022. godinu u Europskoj uniji iznosila je 21,6 %, što je jednako kao i 2021. godine (Eurostat, 2023). U narednom grafikonu (slika 5.1.) vidljiva je zastupljenost siromaštva i socijalne isključenosti u zemljama EU. Republika Hrvatska nalazi se blizu prosjeka Europske unije sa stopom

od 19,9%. Taj podatak nije zabrinjavajuć kada se gleda u kontekstu cijele EU, ali bi svakako trebao biti smjernica za djelovanje, pogotovo kada za usporedbu uzmemo državu članicu koja je prema razvoju slična Hrvatskoj kao što je Češka i koja ima stopu od 11,8%, koja je ujedno najniža u EU (Eurostat, 2023).

Slika 5.1.

Udio ljudi u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, 2022.

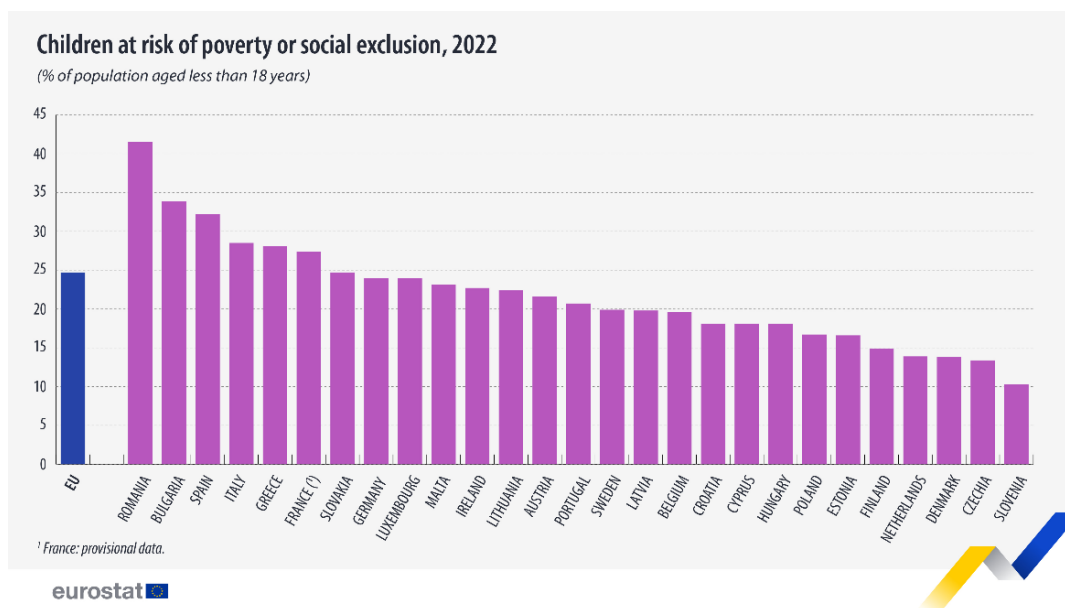

Izvor: Eurostat, 2023.

Kada govorimo o siromaštvu djece u Hrvatskoj i Češkoj situacija je i u tom slučaju puno bolja u Češkoj. U narednom grafikonu (slika 5.2.) vidljiv je udio djece u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti u zemljama EU. Prema navedenom grafikonu, 2022. godine dječje siromaštvo u Češkoj iznosilo je 13,4%, dok je u Hrvatskoj iznosilo 18,1% (Eurostat, 2023). Hrvatska se nalazila bliže prosjeku EU koji iznosi 24,7%.

Slika 5.2.

Djeca u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, 2022.

Izvor: Eurostat, 2023.

5.1. Strateški okvir suzbijanja dječjeg siromaštva u Republici Hrvatskoj

Prema već spomenutim podacima Državnog zavoda za statistiku, stopa rizika od siromaštva u 2023. za dobnu skupinu do 17 godina iznosila je 19,3%. U kategoriji kućanstava s uzdržavanom djecom ukupna stopa rizika od siromaštva iznosila je 14,9% (Državni zavod za statistiku, 2024). Nacionalna istraživanja i analize jasno ukazuju kako su pojačanom riziku od siromaštva i socijalne isključenosti u RH posebno izložena i: 1) djeca romske nacionalne manjine; 2) djeca korisnici zajamčene minimalne naknade (ZMN-a; korisnici u sustavu socijalne skrbi); 3) djeca u slabije razvijenim, posebice ruralnim sredinama; 4) djeca s teškoćama u razvoju; 5) djeca migranti (ponajprije azilanti/djeca s priznatom međunarodnom zaštitom) i 6) djeca u alternativnoj skrbi (Dobrotić i sur., 2021). Republika Hrvatska nastoji pomoći djeci koja žive u riziku od siromaštva donošenjem različitih mjera i politika. Posljednjih godina, pod utjecajem Europske unije, donose se strateški planovi u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti. Strateški pristup rješavanju problema siromaštva i socijalne isključenosti zasniva se na europskoj i međunarodnoj politici i prati sve relevantne dokumente u ovom području (Vlada, 2021). Republika Hrvatska je počevši

sa Zajedničkim memorandumom o socijalnom uključivanju iz 2007. godine te unutar zadnjih strateških dokumenata posvetila određenu pozornost siromaštvu djece te se gledano na razini procesa kreiranja socijalnih politika radilo o važnom iskoraku u odnosu na prethodna strateška razdoblja (Dobrotić i sur 2021).

Od 2014. do 2020. na snazi je bio dokument „Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014. - 2020.)“. Postavljena su tri glavna cilja: 1. osiguravanje uvjeta za uspješnu borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti te smanjenje nejednakosti u društvu, 2. osiguravanje uvjeta za sprječavanje nastanka novih kategorija siromašnih kao i smanjenja broja siromašnih i socijalno isključenih osoba i 3. uspostavljanje koordiniranog sustava potpore skupinama u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, te sustava praćenja i evaluacije. Navedena strategija izdvaja četiri najranjivije skupine: djeca i mladi, starije osobe i umirovljenici, nezaposlene osobe, osobe s invaliditetom. Strategija prepoznaje djecu kao posebno ranjivu skupinu, ali i navodi skupine djece koje su posebno pogođena rizikom siromaštva. U Strategiji se naglašava važnost uključivanja djece s teškoćama u razvoju kao i djece pripadnika romske nacionalne manjine u sustav obrazovanja. Osim područja obrazovanja, dječje siromaštvo spominje se u kontekstu pristupa socijalnim naknadama i uslugama. Ističe se da gubitak radnog mjesta obaju roditelja dovodi do problema dječjeg siromaštva. Strategija stoga spominje važnost doplatka za djecu, kao novčano primanje koje koristi roditelj ili druga osoba određena Zakonom o doplatku za djecu, radi potpore uzdržavanja i odgoja djece. Ističe se potreba bolje ciljanosti socijalnih programa usmjerenih primarno djeci i njihovim obiteljima (Vlada Republike Hrvatske, 2014). Uz Strategiju je izrađen i Program provedbe Strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.) za razdoblje 2014.-2016. Prema službenim podacima Središnjeg državnog ureda za demografiju i mlade (2018) o izvješću podnesenom za 2016. godinu o provedbi opisanog strateškog plana navedeno je da je od 96 mjera u potpunosti realizirano 70 mjera te da je djelomično realizirano 6 mjera no ne navodi se specifično koje mjere su realizirane (Središnji državni ured za demografiju i mlade, 2018).

Od 2021. na snazi su dva dokumenta, a oni su: „Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine“ te

provedbeni dokument - „Akcijski plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2024. godine. „Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine“ pobliže definira provedba ciljeva iz Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine kojom je predviđeno smanjenje stopa osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti s početne vrijednosti iz 2019. koja je iznosila 23,30 % na < 15 % do 2030. Plan se temelji na europskoj i međunarodnoj politici te na specifičnim potrebama Hrvatske u borbi protiv siromaštva. Svrha je Nacionalnog plana osiguravanje uvjeta za sveobuhvatnu dijagnozu siromaštva koja bi djelotvorno doprinijela smanjivanju siromaštva i socijalne isključenosti, borbi protiv segregacije na poljima socijalne zaštite te poboljšanju kvalitete svakodnevnog života osoba u riziku od siromaštva, kao i onih koji žive u teškoj materijalnoj deprivaciji. Ovim planom su utvrđeni razvojni prioriteti za suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti, te iskazane potrebe u odnosu na ranjive skupine u sustavima od značenja na ovom području. Akcijski plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti 2021. - 2024. godine sadrži po tematskim područjima napravljene analize na temelju kojih su se donijeli ciljevi. U Planu stoje četiri posebna cilja, a oni su : 1. smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti ranjivih skupina; 2. prevencija i smanjenje dječjeg siromaštva i socijalne isključenosti; 3. povećanje visine obiteljskih i najnižih mirovina i 4. unaprijediti životne prilike osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Posebno se ističu mjere za poboljšanje dostupnosti kvalitetnih školskih obroka djeci koja žive u siromaštvu ili u riziku od siromaštva kroz organiziranje besplatnih obroka u školi. Također se naglašava važnost jednakih obrazovnih mogućnosti za djecu slabijeg socio-ekonomskog statusa kao i poboljšanje pristupa besplatnim uslugama usmjerenih socijalnom uključivanju djece koja su marginalizirana ili su pripadnici ranjivih skupina i samim tim u većem riziku od siromaštva. U sklopu mjera Nacionalnog plana u prosincu 2022. Vlada Republike Hrvatske donijela je „Odluku o kriterijima i načinu financiranja, odnosno sufinanciranja troškova prehrane za učenike osnovnih škola za drugo polugodište školske godine 2022./2023.“ prema kojoj država financira i sufinancira jedan obrok svim učenicima osnovne škole u iznosu od 1,33 eura za pojedino dijete (Vlada Republike Hrvatske, 2022.) što je rezultat već ranije spomenute inicijative „Pravo svakog djeteta na školski obrok“.

U sklopu „Europskog jamstva za djecu“ Vlada Republike Hrvatske usvojila je Nacionalni akcijski plan za provedbu preporuke Vijeća EU o uspostavi europskog jamstva za djecu. U Planu je navedeno šest općih ciljeva: 1. poboljšani pristup ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju; 2. osiguran pristup obrazovanju i podrška djeci u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti; 3. osiguran pristup kvalitetnoj prehrani djece u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti; 4. osiguran pristup zdravstvenim uslugama djeci u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti; 5. osiguran pristup primjerenom stanovanju djeci u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti; 6. poboljšana dostupnost socijalnih usluga u zajednici usmjerenih djeci u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Osim navedenih općih ciljeva, određeni su i posebni ciljevi i pripadajuće aktivnosti (Vlada Republike Hrvatske, 2023). Predviđene mjere i aktivnosti koje se nalaze u Nacionalnom planu nastale su na temelju preporuka koje su nastale u sklopu Pilot programa Faza III Jamstva za svako dijete, u kojem je Hrvatska sudjelovala kao jedna od sedam država članica. U sklopu provedenog pilot projekta nastala su tri nova modela usluga i intervencija za više od 5350 djece i 2400 roditelja te provedene edukacije za 870 stručnih osoba i studenata. Navedeni modeli obuhvaćaju usluge zaštite i podrške djece i obitelji, kvalitetno predškolsko obrazovanje i integrirane i koordinirane usluge rane intervencije (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2023). U Međimurskoj županiji je u sklopu pilot projekta izgrađeno četiri Centra za djecu i obitelji, a formalno je uspostavljeno ukupno pet Centara za djecu i obitelji. Više od 300 djece (koja inače nemaju pristup vrtiću) dobilo je priliku koristiti neformalne prilike za igru i učenje na četiri lokacije Centara igre (UNICEF, 2023).

Kada je riječ o konkretnim financijskim potporama namijenjenim ublažavanju dječjeg siromaštva ističe se dječji doplatak. Različiti autori opisuju upravo dječji doplatak kao najznačajniji oblik zaštite djece, koji bi trebao osigurati postojanje minimalne razine osnovnih uvjeta za razvoj djece (Pavliček Budimir, 2018). Naime, u Republici Hrvatskoj ova mjera ne uspijeva ostvariti tu funkciju jer velik broj djece ne ostvaruje pravo na ovu naknadu. Neke od kritika su da je naknada preniska i da je slaba informiranost među stanovništvom, pa se tako potencijalni korisnici ni ne prijavljuju (Babić, 2020). Pravo na doplatak za djecu može se ostvariti ako prosječni mjesečni dohodak po članu kućanstva u prethodnoj kalendarskoj godini ne prelazi 140%

proračunske osnove. Proračunska osnovica za 2024. godinu iznosi 441,44 EUR. Doplatka za djecu pripada za dijete na školovanju u srednjoj školi do završetka tog školovanja, ali najduže do kraja školske godine u kojoj dijete navršava 19 godina života. Za dijete koje se školuje u skladu s propisima o školovanju djece s teškoćama u razvoju doplatka za djecu pripada i nakon navršenih 15 godina života, a najduže do 21. godine života (Zakon o doplatku za djecu, NN 94/01, 138/06, 107/07, 37/08, 61/11, 112/12, 82/15, 58/18, 156/23). Izmjene Zakona o doplatku za djecu koje su stupile na snagu u ožujku 2024. trebale su dovesti do povećanja broja djece koja će ostvariti to pravo, ali trenutni podatci pokazuju da se to nije dogodilo. Dječji doplatka je unatoč određenom skromnom povećanju ostao i dalje na razini socijalne pomoći za najsiromašnije građane, zahvaljujući inflaciji i rastu plaća i dalje ostaje nedostupan djeci roditelja s prosječnim primanjima (Jurasić, 2024).

Kod zaposlenih roditelja koji ne primaju dječji doplatka često kao jedini oblik novčanog poticaja nakon prve godine života djeteta ostaje umanjenje porezne osnovice ostavljanjem osobnog odbitka namijenjenog za uzdržavano dijete (Pavliček Budimir, 2018). Porezna olakšica ili osobni odbitak je neoporezivi dio dohotka koji za 2024. godinu iznosi 560,00 eura. Osobni odbitak priznaje se kod obračuna plaće i ostalih bruto primitaka iz radnog odnosa, obračuna mirovina i ostalih vrsta bruto primitaka po osnovi nesamostalnog rada. Poreznu olakšicu na dijete ima svaki porezni obveznik poreza na dohodak koji ima dijete, odnosno osoba koja uzdržava dijete (roditelj, skrbnik itd.). Djecom se smatraju i djeca nakon završetka redovnog školovanja do prvog zapošljavanja. Osnovni osobni odbitak se za svaki mjesec poreznog razdoblja množi s koeficijentom 0,5 za prvo uzdržavano dijete, s tim da se za svako sljedeće dijete povećava koeficijent i iznos porezne olakšice (Zakon o porezu na dohodak, NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 151/22, 114/23).

5.2. *Strateški okvir suzbijanja dječjeg siromaštava u Češkoj Republici*

Češka Republika duži niz godina doživljava stabilan gospodarski rast, nisku inflaciju i nisku nezaposlenost. Unatoč tome i Češka se suočava s određenim rizicima koji se odnose na ranjive skupine u društvu. Rizične skupine koje se suočavaju s nejednakostima su djeca (0-17 godina), starije osobe, samohrani roditelji, kućanstva

pod prijetnjom ovrhom i stanovnici društveno izoliranih lokaliteta, koji su većinom Romi (Lánský & Tomková, 2019). Češka vlada predana je borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti, posebno kroz provedbu uključivih politika tržišta rada, poboljšanje dostupnosti i kvalitete usluga, osiguranje razumnog minimalnog dohotka, te kroz stambene i obrazovne mjere. Koordinacija politika usmjerenih na obitelji i djecu u riziku od siromaštva nije koncentrirana u nadležnosti jednog jedinog ureda na središnjoj razini, iako je za većinu mjera nadležan sektor socijalne skrbi. Ministarstvo rada i socijalne skrbi odgovorno je za većinu relevantnih mjera socijalne politike kao što su obiteljske naknade, usluge, stanovanje, mjere koje se odnose na socijalno-pravnu zaštitu djece i politiku zapošljavanja. Ministarstvo obrazovanja nadležno je za obrazovanje (Kuchařová & Hošťálková, 2016). Dakle, sličan je pristup kao i u Republici Hrvatskoj.

Strateški okvir smanjivanja siromaštva i socijalne isključenosti obuhvaća velik broj različitih područja. U zadnjih desetak godina ističe se Strategija socijalnog uključivanja (2014.-2020.) koja pokriva glavna područja interesa s obzirom na socijalnu uključenost socijalno isključenih osoba ili onih koji su u opasnosti od socijalne isključenosti. Svrha je pridonijeti nacionalnom cilju smanjenja siromaštva i socijalne isključenosti. Strategija koja je više usmjerena na djecu je Nacionalna strategija zaštite dječjih prava "Pravo na djetinjstvo". Ova strategija ima za cilj stvoriti sustav koji osigurava dosljednu zaštitu prava svakog djeteta i zadovoljavanje njegovih potreba te sustav koji podupire poboljšanje kvalitete života djece i obitelji, otklanja diskriminaciju i nejednak pristup uslugama te promiče svestrani razvoj djeteta. Osim Nacionalne strategije zaštite dječjih prava ističe se i Strategija obrazovne politike Češke Republike do 2020. Navedena strategija imala je prioritet smanjenja nejednakosti u obrazovnom sustavu putem posebnog promicanja sudjelovanja u predškolskom odgoju djece iz skupina u riziku od socijalne isključenosti i promicanje naknade za sve vrste nepovoljnog položaja na principu individualizirane podrške (Kuchařová & Hošťálková, 2016).

Trenutno je na snazi strategija pod nazivom „Češka Republika 2030“ koja je opsežan dokument. U njoj su navedeni razvojni ciljevi za različita područja. Područja su podijeljena na: Ljude i društvo, Ekonomski model, Otporan ekosustav, Općine i regije, Globalni razvoj i Dobra uprava. Strategija proizlazi iz dva glavna pristupa – kvaliteta

života i održivost. Prema navedenoj strategiji, Češka bi 2030. godine trebala svojim građanima osiguravati dobru kvalitetu života, a istovremeno poštovati prirodna i teritorijalna ograničenja i štititi biološku raznolikost. Osim toga, trebala bi pomagati u ispunjavanju ovih vrijednosti drugdje u svijetu. Održivi razvoj Češke Republike mjerit će se kroz poboljšanje kvalitete života svakog pojedinca, kao i društva u cjelini. Država bi trebala ispunjavati potrebe sadašnjih generacija bez da time ugrožava mogućnost budućih generacije da ispune svoje potrebe. Češka bi trebala biti kohezivno, aktivno i energično društvo jednakih prilika; minimizirane strukturne i društvene nejednakosti (Ured Vlade Češke Republike, Odjel održivog razvoja, 2017).

Češka na razini države ulaže u smanjenje dječjeg siromaštva kroz različite financijske transfere namijenjene obiteljima s djecom. Obiteljski ili dječji doplatci su iznimno važne naknade u Češkoj zajedno s naknadama za roditeljski dopust. U Češkoj se glavni dječji doplatak temelji na prihodovnom cenzusu. Primanje je ograničeno na obitelji s prihodom manjim od četiri puta obiteljskog minimalnog životnog standarda (MLS). Unatoč tome, uvjetovanje dohotka je u velikoj mjeri osmišljeno tako da isključi bogate obitelji, a ne da ograniči transfere siromašnima. Ovaj aspekt potvrđuje činjenica da 74% djece prima ovu naknadu (Avram & Militaru, 2016). Pravo na ovu naknadu ostvaruju djeca i mladi do 26. godine života ako se redovito školuju (MoLSA, 2024). Visina naknade ovisi o dobi djeteta (starija djeca imaju pravo na povećane naknade) kao i prihodima obitelji (obitelji s nižim prihodima imaju pravo na izdašnije stope). Uz glavni dječji doplatak, obitelji s niskim primanjima mogu imati pravo na dodatni transfer prema prihodu, koji se zove socijalni dodatak. Ovu naknadu u pravilu primaju najsiromašnije obitelji. Samo 27% djece živi u kućanstvima koja primaju ovu naknadu (Avram & Militaru, 2016).

Država je također omogućila bolje uvjete za usklađivanje poslovnog i obiteljskog života, pružajući roditeljima veću fleksibilnost u odabiru visine naknade i trajanja roditeljskog dopusta (Sirovátka, Jahoda, & Malý, 2017). Osim toga, došlo je do postupnog povećanja poreznih olakšica za djecu 2015., 2016. i 2017. godine za obitelji s više od jednog djeteta. Obitelji s djecom imaju pravo na povrat poreznog olakšice za djecu. Vraćaju ga samo roditelji s dovoljno visokim prihodima iz radnog odnosa. Porezna olakšica jednaka je za svu djecu u obitelji, bez obzira na dob i rodni red. Gotovo sva djeca (90 %) imaju koristi od njega (Avram & Militaru, 2016). Zatim,

doplatka za osobnu njegu (novčane naknade) za osobe u potrebi za dugotrajnom negom povećan je u 2016. za 10%, kako za djecu tako i za odrasle. Visina doplatka za djecu i dalje je znatno viša nego za odrasle korisnike, posebice kod onih na najnižoj razini doplatka. Pravo na skrb o djeci od strane države uvršteno je u zakonodavstvo za djecu od 2 godine i pod time se podrazumijeva da sva djeca imaju pravo na vrtić, što posebno olakšava situaciju roditeljima koji su u potrazi za poslom (Sirovátka, Jahoda, & Malý, 2017).

Što se tiče transfera temeljenih na imovinskom cenzusu, iako se mogu dodijeliti u okviru svih funkcija, oni su osobito česti u funkcijama stanovanja (Bárcena-Martín, Blanco-Arana & Pérez-Moreno, 2018). Kad je riječ o stanovanju, Češka Republika na razini gradova i općina provodi različite projekte namijenjene osiguranju stanovanja siromašnih obitelji. Primjerice, Rapid Re-Housing je projekt proveden od strane gradske uprave u Brnu. Projekt pruža gradski stan i stanovanje najpotrebnijim obiteljima. Oko 50 obitelji koje su prije toga živjele kao beskućnici, ovim projektom dobili su sigurno stanovanje. Ovaj projekt potaknula je nevladina organizacija Roma Servis koja se bavi pomaganjem romskom stanovništvu. (Lánský & Tomková, 2019).

Jedna od mjera namijenjena djeci koja žive u siromaštvu je i program novčanih naknada za djecu s invaliditetom koji se provodi od 2022. godine. Program je usmjeren pružanju usluga ranjivoj djeci bez pratnje i djeci odvojenoj od roditelja te romskoj djeci i obiteljima izbjeglicama. Nastao je na inicijativu Ministarstva rada i socijalne politike Češke Republike (MoLSA), UNICEF - a i organizacija civilnog društva kako bi se odgovorilo na potrebe sve većeg broja ljudi koji bježe od rata u Ukrajini i naseljavaju se u susjednim zemljama, uključujući Češku. Cilj je bio omogućiti 4000 djece izbjeglica s teškoćama u razvoju financijske beneficije i usluge podrške. Zahvaljujući ovom programu do sada je osnovano više od 29 centara za rano obrazovanje bespovratnim sredstvima kako bi djeci do 6 godina omogućili pristup mogućnostima neformalnog obrazovanja. Ti su centri također doprli do više od 1200 djece i 1500 roditelja iz Ukrajine i Češke s raznim aktivnostima uključujući grupe za igru, integracijske grupe, podršku roditeljstvu i konzultacije (UNICEF, 2023).

Kao i Republika Hrvatska, i Češka je 2023. donijela Nacionalni plan za provedbu „Europskog jamstva za djecu“. U Planu je naglasak na obrazovanju i ranom

djetinjstvu, zdravstvenoj skrbi, prehrani, stanovanju i zbrinjavanju djece koja se nalaze u alternativnoj skrbi. U sklopu obrazovanja i ranog djetinjstva ciljevi su širenje jaslica za djecu mlađu od 3 godine u regijama u nepovoljnom položaju, povećanje broja socijalnih pedagoga, školskih psihologa i socijalnih radnika, proširenje socijalnih usluga na razini zajednice, te podrška djeci s poteškoćama u učenju. Unutar zdravstva neki od ciljevi su podržati psihijatrijsku skrb i deinstitutionalizirati ustanove za djecu s problemima mentalnog zdravlja i povećati pristup zdravstvenoj zaštiti za socijalno isključena mjesta. Pod aspektom prehrane cilj je da se osiguraju školski obroci za ranjivu djecu (također tijekom nastave na daljinu). Unutar stanovanja cilj je donijeti zakonski prijedlog za osiguranje socijalnog/priuštivog stanovanja. Što se tiče smještaja djece u alternativnoj skrbi, ciljevi su razviti preventivne i profesionalne usluge za ranjivu djecu i obitelji, uključujući usluge u zajednici, smanjiti maksimalan broj djece u zamjenskim obiteljima, proširiti udomiteljstvo, te osigurati podršku mladima koji napuštaju skrb (Eurochild, 2023).

6. Ulaganje u djecu kao potencijalno rješenje dječjeg siromaštva

Sve više se u borbi protiv dječjeg siromaštva ističe ulaganje u preventivne politike. Naime, različita istraživanja pokazuju da su ulaganja u djecu jedna je od najpametnijih investicija koju zemlja može imati. Osim aspekta socijalne pravde ističe se i aspekt ekonomske isplativosti. Obrazovanje i vještina glavni su čimbenici određivanje produktivnosti, kako na radnom mjestu tako i u društvu. Obitelj je glavni čimbenik koji određuje stvaranje budućih uspješnih učenika i radnika (Heckman & Masterov, 2007). Zbog toga je iznimno važno da se od najranijeg razvoja ulaže u obitelj i djecu kako bi jednog dana ta djeca postala uspješni i produktivni članovi društva. Ulaganje u programe za djecu, a posebice u programe ranog razvoja djece pripadaju visokoisplativim investicijama čija se korist očituje u više područja, od veće mogućnosti participacije roditelja u plaćenju zaposlenosti, smanjivanja siromaštva djece i održivosti sustava socijalne zaštite, do ublažavanja demografskih pritisaka i pozitivnih učinaka na ekonomski rast (Babić, 2020). Ajduković, Matančević i Rimac (2017) upućuju na analize Esping-Andersena (2009) koji (na primjeru SAD-a) pokazuje kako odrastanje djece u siromaštvu vodi kasnijim socijalnim troškovima te ističe snažnu povezanost između siromaštva, školskog neuspjeha i sukoba sa zakonom.

Istraživanja također pokazuju da je ulaganje u smanjivanje obiteljskih ekonomskih poteškoća ulaganje u dugoročno bolje mentalno zdravlje djece koja odrastaju u siromaštvu (Essex i sur., 2013; prema Ajduković, Matančević i Rimac, 2017).

Iz istraživanja Ajduković, Dobrotić i Matančević (2017) vidljivo je da stručnjaci u Republici Hrvatskoj ističu važnost ranog i preventivnog ulaganja u djecu i obitelji. U kontekstu ulaganja u djecu, ispitani stručnjaci navode da je u Hrvatskoj slabo razvijen sustav mjera prevencije, te da prevladava dominantan javnopolitički diskurs koji govori o izdacima za programe usmjerene djeci više u terminima troška, a ne ulaganja (Ajduković, Dobrotić i Matančević, 2017). Isto naglašava i Babić (2013) navodeći da se na ulaganja u djecu u Hrvatskoj još uvijek ne gleda kao na investicije s visokim stopama povrata nego više kao na “nisko produktivnu” potrošnju pa su zato i ulaganja u ove programe u Hrvatskoj relativno niska. Dakle, Republika Hrvatska bi trebala što prije započeti s provođenjem sustavne reforme, koja bi za cilj imala povećanje izdvajanja za programe namijenjene djeci i dječjoj dobrobiti. Izdvajanja bi se trebala povećati za razvoj programa socijalnih usluga namijenjenih djeci i obitelji, ali isto tako i programa novčanih transfera poput zajamčene minimalne naknade za siromašne i dječjeg doplatka koji treba reformirati kako bi bio učinkovitiji (Babić, 2020).

7. Preporuke razvoja mjera za suzbijanje dječjeg siromaštva u Republici Hrvatskoj

Siromaštvo predstavlja rasprostranjen strukturalni i socijalni problem čije rješavanje i suzbijanje, osim o osobama koje žive u siromaštvu itekako ovisi i o donositeljima političkih odluka i zakona, o stručnjacima koji rade sa siromašnim osobama, ali i o društvu u cjelini. Shodno tome, problem dječjeg siromaštva mora se prepoznati kao jedinstveni i multidimenzionalni fenomen koji zahtjeva holistički pristup temeljen na ljudskim pravima i suradnji različitih aktera u različitim socijalnim dimenzijama (Dragičević i Družić Ljubotina, 2022). U Hrvatskoj nemamo jasnu, promišljenu i sustavnu nacionalnu politiku prema siromašnoj djeci. Postoji niz okolnosti koje tome pridonose, no ključni je nedostatak suštinskog (političkog i društvenog) interesa za siromaštvo djece koji je s jedne strane odraz nedovoljne svijesti o okolnostima života i potrebama siromašne djece, a s druge strane dovodi do umanjivanja problema

siromašne djece i nefunkcioniranja sustava, čak i u aspektima koji su dobro zakonski ili strateški postavljeni (Ajduković, Dobrotić i Matančević, 2017). Prema Dobrotić i sur. (2021), potrebno je poticati međuresornu suradnju kako bi se razvio integrirani i višedimenzionalni pristup rješavanju problema dječjeg siromaštva. Također je neophodno razvijati mrežu kvalitetnih usluga ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja što podrazumijeva novu infrastrukturu i prenamjenu postojeće. Osim toga, važno je prepoznati i neke druge financijske barijere koje otežavaju djeci u riziku od siromaštva pristup uslugama (Dobrotić i sur, 2021).

Kad se govori o ovom problemu postavlja se pitanje što stručnjaci koji se bave ovim pitanjem vide kao potencijalno rješenje. Prema Ajduković, Dobrotić i Matančević (2017) preporuke stručnjaka za postizanje pretpostavki učinkovitijeg smanjivanja i ublažavanja posljedica siromaštva djece su unapređenje socijalne politike i jasna politička posvećenost ovom problemu, razvoj neovisnog civilnog sektora te uključenost i aktiviranje različitih dionika uključujući veći angažman akademske zajednice. Stručnjaci sudionici istraživanja imaju očekivanja od akademske zajednice da upravo zbog svoje neovisne pozicije i društvenog ugleda bude aktivnije uključena u promjene u rješavanju ovog iznimno značajnog socijalnog problema koji ima brojne i raznolike posljedice na individualnoj i obiteljskoj razini (Ajduković, Dobrotić i Matančević, 2017). Kletečki Radović i Družić Ljubotina (2023), ističu važnost omogućavanja participacije siromašne djece u obrazovnom sustavu. Stručnjaci ispitani u istraživanju ističu potrebu da se unutar obrazovnog sustava stvore uvjeti u kojem će dijete s iskustvom siromaštva imati prilike usvajati znanja, oštriti svoje socijalizacijske kompetencije i imati atmosferu prihvatanja i uvažavanja u kojoj se poštuje individualno iskustvo i dostojanstvo svakog djeteta. Predlažu organiziranje besplatne i stalne pomoć u učenju, omogućavanje pristupa internetu, računalu i mobitelu, osiguravanje besplatnih slobodnih aktivnosti (izvanškolske aktivnosti) koje odgovaraju individualnim interesima djece, za koje su motivirani i žele u njima sudjelovati kao i osiguravanje djeci besplatnog školskog pribora (Kletečki Radović i Družić Ljubotina, 2023). Prema Ajduković, Matančević i Rimac (2017) stručnjaci iz tri sustava – socijalne skrbi, obrazovanja, civilnog društva – ukazuju i na problem suradnje dionika u pružanju koordinirane i svrsishodne pomoći obiteljima i djeci u riziku od siromaštva ili koje žive u siromaštvu. Neke od preporuka za unapređenje

politika i programa borbe protiv siromaštva djece su unapređenje socijalne politike i jačanja paradigme socijalnih ulaganja, pri čemu ulaganja u djecu trebaju biti jedan od prioritetnih ciljeva pod vidom ujednačavanja obrazovnih i dugoročnih boljih životnih šansi djece. Zatim, zagovaranje jačanja međusektorske suradnje te konkretno suradnje centara za socijalnu skrb, odgojno-obrazovnih ustanova, udruga te drugih dionika. Posljednje bi bilo razvoj inovativnih i osnažujućih modela stručnog rada s obiteljima i djecom u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Stručnjaci zagovaraju prakse koje bi išle u smjeru razvoja modela svojevrsnog socijalnog mentorstva, odnosno personaliziranih usluga, temeljenih na načelima osnaživanja i jačanja osobne odgovornosti građana te razvoja programa aktivacije i socijalnog uključivanja (Ajduković, Matančević i Rimac, 2017).

Kad se govori o borbi protiv siromaštva kroz mjere koje se donose na razini države, potrebno je uključiti obitelji i djecu koja žive u siromaštvu. Neophodno je da oni koji dolaze u kontakt s djecom i osobama koje žive u uvjetima siromaštva te oni koji donose politike namijenjene njima trebaju uvažavati perspektivu korisnika jer tako imaju priliku čuti i razumjeti iskustvo osoba koje žive u siromaštvu te saznati koje sve poteškoće proizlaze iz osobne odgovornosti u situaciji kada siromaštvo značajno ograničava izbore i mogućnosti. Kako bi se potaknulo smanjivanje i preveniranje negativnih posljedica siromaštva najviše će pridonijeti strukturne promjene na razini različitih sustava, povećanje dostupnosti obrazovanja, generalno osvještavanje o problemu siromaštva, osnaživanje i uključivanje osoba (djece) koje žive u siromaštvu (Dragičević i Družić Ljubotina, 2022).

8. Zaključak

Siromaštvo kao kompleksna i višedimenzionalna pojava pojavljuje se u svim državama svijeta i pogađa sve dobne skupine. Prije svega siromaštvo je nedostatak materijalnih sredstava kojima bi se zadovoljio osnovni životni standard, a onda i uskraćenost resursa potrebnih za ostvarenje prava kao što su građanska, ekonomska, politička, kulturna i socijalna prava (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011). Dakle osobe koje su siromašne onemogućene su ravnopravno sudjelovati u društvu, odnosno nalaze se na marginama društva. Posebna vrsta siromaštva je siromaštvo koje pogađa djecu.

Naime, posljedice odrastanja u siromaštvu pogubne su kako za djecu, tako i za društvo u cjelini. Društvo time gubi ekonomski i ljudski kapital (Ajduković, Dobrotić i Matančević, 2017).

Određene strukture obitelji su ranjivije i podložnije siromaštvu. U Republici Hrvatskoj, posebno se ističu jednoroditeljske obitelji i obitelji s troje i više djece. Kod jednoroditeljskih obitelji ističe se podatak da djeca koja žive s jednim roditeljem imaju 31% veći rizik od relativnog siromaštva nego djeca koja žive s oba roditelja (Šućur i sur., 2015). Kod socioekonomskih obilježja siromašnih obitelji važno je naglasiti i probleme s kojima se susreću obitelji vezano uz to žive li u ruralnoj ili urbanoj sredini. Naime, u ruralnim sredinama siromašne obitelji susreću se s problemom nedostupnost određenih usluga za djecu kao što su usluge rane intervencije, primarna zdravstvena zaštita, usluge predškolskog odgoja, izbor srednjoškolskog obrazovnog programa i dr. (UNICEF, 2022). S druge strane, u urbanim sredinama problem je nesigurnost stanovanja. Siromašne obitelji često stanuju u bespravno useljenim stanovima, prostorima koji su građevinski neadekvatni i loše opremljeni (Šućur i sur., 2015).

Odrastanje u siromaštvu ugrožava kvalitetu života djece i to najviše u aspektima primjerene prehrane, obrazovanja i stanovanja. Roditelji se nalaze u situaciji da ne mogu djeci priuštiti redovite nutritivno primjerene obroke što je poražavajuća činjenica. U aspektu obrazovanja, važno je istaknuti da u Republici Hrvatskoj i dalje velik broj djece nema pristup vrtiću i da je na taj način zakinut za rano obrazovanje. Što se tiče stanovanja uvjeti su često neprimjereni i nezdravi za djecu (Šućur i sur., 2015).

Kad se govori o dječjem siromaštvu na razini EU, ono je u fokusu kao jedan od ključnih problema još od 2004. godine. Od indikatora dječjeg siromaštva ističe se obrazovanost roditelja i struktura obitelji, Naime, 2022. godine 61,9 % djece koja žive u istom kućanstvu sa svojim roditeljima čija je najviša stečena razina obrazovanja bila sekundarno obrazovanje, bilo je u opasnosti od siromaštva ili socijalne isključenosti (Eurostat 2023). Što se tiče strukture obitelji, situacija je ista kao i u Hrvatskoj. Najugroženije su jednoroditeljske obitelji, zatim obitelji s troje i više djece.

Jedna od država koja se ističe po niskim postotcima dječjeg siromaštva je Češka Republika. Kada se uspoređuje strateški okvir borbe protiv dječjeg siromaštva, u

Republici Hrvatskoj je unazad zadnjih deset godina napravljen pomak u odnosu na prethodna strateška razdoblja. Kada se usporede davanja i naknade namijenjene siromašnoj djeci i obiteljima, obje države imaju neke komponente provjere imovinskog stanja. Iako u Češkoj prevladava sustav provjera imovinskog stanja, pragovi prihvatljivosti dovoljno su visoki da omoguće značajnom broju obitelji s djecom da steknu pravo. To je glavna razlika u odnosu na Republiku Hrvatsku. Naime, u Hrvatskoj su pragovi za ostvarivanje prava takvi da onemogućuju velikom broju obitelji s djecom da ostvare naknade kao što je dječji doplatak. Zajedno s niskim iznosima davanja, koji nažalost ne prate trend povećanja cijena, teško ostvarivanje prava na pomoć za djecu dovodi potencijalno do većih stopa dječjeg siromaštva. Primjer strožih pravila za ostvarivanje pomoći za djecu je i taj da u Češkoj djeca mogu primati dječji doplatak do 26. godine života, dok je u Hrvatskoj to u pravilu samo do punoljetnosti djeteta, uz neke iznimne slučajeve gdje je to pomaknuto na 21.

Kao potencijalno rješenje dječjeg siromaštva ističe se ulaganje u djecu od najranije dobi. Ulaganje u programe za djecu, a posebice u programe ranog razvoja djece pripadaju visokoisplativim investicijama čija se korist očituje u više područja (Babić, 2020). Osim povećanja ulaganja u djecu, u borbi protiv dječjeg siromaštva važno je i razvijati međuresornu suradnju kako bi se razvio integrirani i višedimenzionalni pristup (Dobrotić i sur., 2021). Ovome problemu trebalo bi se posvetiti na različitim razinama. Svi ključni dionici socijalne politike trebali bi se baviti ovim problemom, počevši od zakonodavne razine, civilnog društva, pa sve do akademske zajednice. Neophodno je da se u prvi plan stavi perspektiva korisnika. Oni koji dolaze u kontakt s djecom i osobama koje žive u uvjetima siromaštva te oni koji donose politike namijenjene njima trebaju u fokus staviti iskustva osoba koje žive u siromaštvu kako bi mogli bolje razumjeti njihovu situaciju (Dragičević i Družić Ljubotina, 2022). Tek tada može se očekivati napredak u smislu smanjenja brojki siromašne djece jer nažalost iza tih brojki stoje stvarne osobe sa stvarnim životnim pričama.

Popis slika

1. Slika 4.1. (str. 13) Stopa rizika siromaštva djece ovisno o obrazovnim postignućima roditelja, 2021.
2. Slika 5.1. (str. 18) Udio ljudi u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, 2022.
3. Slika 5.2. (str. 19) Djeca u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, 2022.

Literatura

1. Ajduković, M., Dobrotić, I. & Matančević, J. (2017). Mogućnosti unapređenja socijalne politike u smanjivanju siromaštva djece. *Ljetopis socijalnog rada*, 24(2), 309-365.
2. Ajduković, M., Matančević, J. & Rimac, I. (2017). Siromaštvo djece iz perspektive stručnjaka: učinci i mogućnosti djelovanja. *Ljetopis socijalnog rada*, 24(2), 277-308.
3. *Akcijski plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2024. godine. (2021)*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.
4. Avram, S., & Militaru, E. (2016). Interactions Between Policy Effects, Population Characteristics and the Tax-Benefit System: An Illustration Using Child Poverty and Child Related Policies in Romania and the Czech Republic. *Social indicators research*, 128(3), 1365–1385.
5. Babić, Z. (2013). Ekonomski aspekti ulaganja u rani razvoj djece: komparativni prikaz. U N. Pećnik, (ur.), *Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj*, (str. 251-259), Zagreb: UNICEF.
6. Babić, Z. (2020). Ulaganje u djecu kao visoko isplativa socijalna investicija. *Paediatrica Croatica*, 64(2), 56-64.
7. Bárcena-Martín, E., Blanco-Arana M. C., & Pérez-Moreno, S. (2018). Social Transfers and Child Poverty in European Countries: Pro-poor Targeting or Pro-child Targeting? *Journal of Social Policy*, 47(4), 739–758.
8. Bežovan, G. & Baturina, D. (2019). Europski stup socijalnih prava. *Revija za socijalnu politiku*, 26(1), 115-122.
9. *Češka Republika 2030* (2017). Vlada Češke Republike, Odjel održivog razvoja.

10. Dobrotić, I., Družić Ljubotina, O., Kletečki Radović, M & Buković, N. (2021). *Provedba dubinske analize politika, programa, usluga, izvora financiranja te mehanizama usmjerenih suzbijanju siromaštva i socijalne isključenosti djece u Hrvatskoj*. UNICEF.
11. Dragičević, T., & Družić Ljubotina, O. (2022). Siromaštvo djece - posljedice i zaštitni činitelji. *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, 56(108), 102-140.
12. Družić Ljubotina, O. i Kletečki Radović, M. (2011). Siromaštvo i socijalni rad: koliko je siromaštvo doista „tema“ socijalnog rada?. *Ljetopis socijalnog rada*, 18 (1), 5-29.
13. Družić Ljubotina, O., Sabolić, T. i Kletečki Radović, M. (2017). Život obitelji s djecom u uvjetima siromaštva iz perspektive roditelja. *Ljetopis socijalnog rada*, 24 (2), 243-276.
14. Državni zavod za statistiku (2023). *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2022*. Posjećeno 16.04.2024. na: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58287>.
15. Državni zavod za statistiku (2024). *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2023*. Posjećeno 20.04.2024. na: <https://podaci.dzs.hr/media/iaiczno2/zudp-2024-1-1-pokazatelji-siroma%20i-socijalne-isklju%20nosti-u-2023.pdf>.
16. Eurochild (2023). *Czechia's Child Guarantee National Action Plan - An overview*. Posjećeno 26.05.2024. na: <https://eurochild.org/resource/czechias-child-guarantee-national-action-plan-an-overview/>.
17. Europska komisija (2021). *The European Pillar of Social Rights Action Plan*. Posjećeno 16.04.2024. na: <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/en/>.
18. Europska komisija (2023). *European Child Guarantee*. Posjećeno 16.04.2024. na: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1428&langId=en>.
19. Europski parlament (2015). *EU contribution to the fight against child poverty*. Posjećeno 15.04.2024. na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/642287/EPRS_ATA\(2022\)642287_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/642287/EPRS_ATA(2022)642287_EN.pdf).

20. Europski parlament (2017). *Rezolucija Europskog parlamenta od 19. siječnja 2017. o europskom stupu socijalnih prava*. Posjećeno 15.04.2024. na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0010_HR.html.
21. Eurostat (2012). *Measuring material deprivation in the EU — Indicators for the whole population and child-specific indicators*. Posjećeno 10.04.2024. na: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-statistical-working-papers/-/ks-ra-12-018>.
22. Eurostat (2021). *Glossary: Gini coefficient*. Posjećeno 20.05.2024. na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Gini_coefficient.
23. Eurostat (2023). *13% of EU children faced material deprivation*. Posjećeno 10.04.2024. na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230424-2>.
24. Eurostat (2023). *Child specific material deprivation rate by educational attainment level of their parents (children aged less than 16 years)*. Posjećeno 12.04.2024. na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_chmd03/default/table?lang=en&category=livcon.ilc.ilc_md.ilc_chmd.
25. Eurostat (2023). *Children at risk of poverty or social exclusion*. Posjećeno 09.04.2024. na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Children_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion.
26. Eurostat (2023). *Living conditions in Europe - poverty and social exclusion*. Posjećeno 10.04.2024. na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_in_Europe_-_poverty_and_social_exclusion&oldid=584082#Key_findings.
27. Eurostat (2024). *Gini coefficient of equivalised disposable income before social transfers (pensions excluded from social transfers)*. Posjećeno 20.05.2024. na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_DI12C/default/table?lang=en.
28. Gheyle, Niels & Jacobs, Thomas. (2017). *Content Analysis: a short overview*. Posjećeno 25.05.2024. na:

https://www.researchgate.net/publication/321977528_Content_Analysis_a_short_overview.

29. Hainsworth, J. (2009). Podizanje standarda prava djece u Europi. *Djeca u Europi*, 1(2), 15-16.
30. Hallaert, J.J., Vassileva, I. & Chen, T. (2023). "Rising Child Poverty in Europe: Mitigating the Scarring from the COVID-19 Pandemic," *IMF Working Papers* 23(134).
31. Heckman, J. J. & Masterov, D. V. 2007. "The Productivity Argument for Investing in Young Children," *Review of Agricultural Economics, American Agricultural Economics Association*, 29(3), 446-493.
32. IMF (2024). *GDP per capita, current prices*. Posjećeno 20.05.2024. na: https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/OEMDC/ADV_EC/WEOWORLD.
33. Jurasić, D. (2024). Izmjene zakona doživjele fijasko: Doplatak dobilo 186.000 djece, a trebalo 500.000. *Večernji list*. Posjećeno 20.05.2024. na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/doplatak-dobilo-186-000-djece-a-trebalo-500-000-1763605>.
34. Kleinheksel, A. J., Rockich-Winston, N., Tawfik, H., & Wyatt, T. R. (2020). Demystifying Content Analysis. *American journal of pharmaceutical education*, 84(1), 7113.
35. Kletečki Radović, M. i Družić Ljubotina, O. (2023). *Studija slučaja o participaciji djece koja žive u uvjetima siromaštva*. UNICEF.
36. Kletečki Radović, M., Vejmelka, L. i Družić Ljubotina, O. (2017). Učinak siromaštva na dobrobit i kvalitetu života obitelji iz perspektive djece. *Ljetopis socijalnog rada*, 24 (2), 199-242.
37. Kuchařová, V. & Hošťálková, J. (2016). *Peer Review in Social Protection and Social Inclusion programme coordinated by ÖSB Consulting*. The Institute for Employment Studies (IES) and Applica.
38. Lánský, O. & Tomková, S. (2019). *Inequalities in Czechia*. Social Watch.
39. Levak, D. (2019) „Dječje siromaštvo - uzroci i posljedice." Diplomski rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

40. McKinney, S. (2014). The relationship of child poverty to school education. *Improving Schools*, 17(3), 203-216.
41. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2023). *Na sjednici Vlade RH prihvaćen Nacionalni akcijski plan za provedbu preporuke Vijeća EU o uspostavi europskog jamstva za djecu*. Posjećeno 25.05.2024. na: <https://mrosp.gov.hr/vijesti/na-sjednici-vlade-rh-prihvacen-nacionalni-akcijski-plan-za-provedbu-preporuke-vijeca-eu-o-uspostavi-europskog-jamstva-za-djecu/13141>.
42. MoLSA (2024). *State Social Support*. Posjećeno 20.05.2024. na: <https://www.mpsv.cz/web/en/state-social-support>.
43. *Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.* (2021). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske.
44. *Nacionalni akcijski plan za provedbu preporuka Vijeća Europske unije o uspostavi europskog jamstva za djecu* (2023). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.
45. *Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine* (2021). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.
46. *Odluka o kriterijima i načinu financiranja, odnosno sufinanciranja troškova prehrane za učenike osnovnih škola za drugo polugodište školske godine 2022./2023.* (2022). Narodne novine. 156/2022.
47. OECD (2013). "GDP per capita", in *National Accounts at a Glance 2013*, OECD Publishing, Paris.
48. Pavliček Budimir, B. (2018). Državne potpore obiteljima s djecom: prikaz odabranih novčanih potpora i usporedba Hrvatske i nekih europskih država. *Zagrebačka pravna revija*, 7 (3), 353-371.
49. Pavlović, S. (2013). Doživljaj i iskustvo roditeljstva iz perspektive roditelja s više djece na području Brodsko-posavske županije. *Socijalna politika i socijalni rad*, 1(1), 72-99.
50. Raboteg-Šarić, Z., Pećnik, N. i Josipović, N. (2003). *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.

51. Rees, G., Savahl, S., Lee, B. J., & Casas, F. (eds.), (2020). Children's views on their lives and well-being in 35 countries: A report on the Children's Worlds project, 2016-19. Jerusalem, Israel: Children's Worlds Project.
52. Renz SM, Carrington JM, Badger TA. (2018). Two Strategies for Qualitative Content Analysis: An Intramethod Approach to Triangulation. *Qualitative Health Research*, 28(5), 824-831.
53. Rubil, I., Stubbs, P. i Zrinščak, S. (2018). Dječje siromaštvo i strategije nošenja sa siromaštvom kućanstava u Hrvatskoj: kvantitativno-kvalitativna studija. *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 26 (2 (141)), 59-116.
54. Sirovátka, T., Jahoda, R. & Malý, I. (2017). *ESPN Thematic Report on Progress in the implementation of the 2013 EU Recommendation on "Investing in children: Breaking the cycle of disadvantage" Czech Republic*. European Commission.
55. Službena stranica Pravnog fakulteta u Zagrebu (2020). *Pravo svakog djeteta na školski obrok*. Posjećeno 10.04.2024. na: https://www.pravo.unizg.hr/plus/novosti/naslovna_stranica?=@=8g3j.
56. Središnji državni ured za demografiju i mlade (2018). *Izješće o provedbi mjera za 2016. godinu Programa provedbe Strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.- 2020.), za razdoblje od 2014. do 2016. godine*. Posjećeno 15.04.2024. na: <https://demografijaimladi.gov.hr/izvjesce-o-provedbi-mjera-za-2016-godinu-programa-provedbe-strategije-borbe-protiv-siromastva-i-socijalne-iskljucenosti-u-republici-hrvatskoj-2014-2020-za-razdoblje-od-2014-do-2016-godine/4150>.
57. *Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.* (2014). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske.
58. Šućur, Z., Kletečki Radović, M., Družić Ljubotina, O. & Babić, Z. (2015). *Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
59. UNICEF (2022). *Dubinska analiza politika, programa, usluga, izvora financiranja te mehanizama usmjerenih suzbijanju siromaštva i socijalne isključenosti djece u Hrvatskoj*. Posjećeno 10.04.2024. na:

<https://www.unicef.org/croatia/izvjesca/dubinska-analiza-za-eu-jamstvo-za-svako-dijete-hrvatska>.

60. UNICEF (2022). *Ending Extreme Poverty: A Focus on Children*. Posjećeno 09.04.2024. na: <https://www.unicef.org/reports/ending-extreme-poverty-focus-children>.
61. UNICEF (2023). *EU Jamstvo za svako dijete: Prekidanje kruga nepovoljnog položaja najranjivije djece*. Posjećeno 16.04.2024. na: <https://www.unicef.org/croatia/jamstvo-za-svako-dijete-prekidanje-kruga-nepovoljnog-polozaja>.
62. UNICEF (2023). *UNICEF and the Czech Republic's Ministry of Labour and Social Affairs launch new programme to meet the needs of vulnerable refugee children*. Posjećeno 26.05.2024. na: <https://www.unicef.org/eca/press-releases/unicef-and-czech-republics-ministry-labour-and-social-affairs-launch-new-programme>.
63. UNICEF (2023). *Uspješna provedba aktivnosti u Međimurju dokaz je da EU Jamstvo za svako dijete funkcionira*. Posjećeno 27.05.2024. na: <https://www.unicef.org/croatia/mediji/uspjesna-provedba-aktivnosti-u-medimurju-dokaz-je-da-eu-jamstvo-za-svako-dijete-funkcionira>.
64. UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, (2023). *Innocenti Report Card 18: Child poverty in the midst of wealth*. Posjećeno 25.05.2024. na: <https://www.unicef.org/globalinsight/media/3291/file/UNICEF-Innocenti-Report-Card-18-Child-Poverty-Amidst-Wealth-2023.pdf>.
65. Vijeće Europske unije (2017). *Europski stup socijalnih prava*. Posjećeno 15.04.2024. na: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13129-2017-INIT/hr/pdf>.
66. Zakon o doplatku za djecu. *Narodne novine*. 94/01, 138/06, 107/07, 37/08, 61/11, 112/12, 82/15, 58/18, 156/23.
67. Zakon o porezu na dohodak. *Narodne novine*. 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 151/22, 114/23.